

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Ludmila Neumannová

Trestný čin opilství podle § 360 trestního zákoníku

Diplomová práce

**Olomouc
2010/2011**

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Trestný čin opilství podle § 360 trestního zákoníku vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 30.6.2011

Ludmila Neumannová

Já, níže podepsaná Ludmila Neumannová, autorka diplomové práce na téma Trestný čin opilství podle § 360 trestního zákoníku, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů (dále jen „autorský zákon“), dávám tímto jako subjekt údajů souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů, správci:

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, 771 41 Olomouc, Česká republika (dále jen „UP“)

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech UP, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb UP. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka UP, která se nazývá Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle autorského zákona.

Prohlašuji, že výše uvedené údaje jsou pravdivé.

V Olomouci dne 30.6.2011

Ludmila Neumannová

OBSAH

Úvod	5
1. Historický vývoj právní úpravy trestného činu opilství	7
1.1. Právní úprava TČ opilství v trestním zákoně z roku 1852	8
1.2. Právní úprava TČ opilství v trestním zákoně z roku 1950	9
1.3. Právní úprava TČ opilství v trestním zákoně z roku 1961	11
1.4. Právní úprava TČ opilství po novele č. 557/1991 z roku 1991	12
2. Charakteristika trestného činu opilství	13
2.1. Objekt	13
2.2. Objektivní stránka	13
2.2.1. Požití a aplikace návykové látky	13
2.2.2. Návyková látka	15
2.2.3. Nepříčetnost	16
2.2.4. Čin jinak trestný	21
2.2.5. Následek	24
2.2.6. Příčinná souvislost	26
2.3. Subjekt	26
2.4. Subjektivní stránka	28
2.4.1. Actio libera in causa	30
3. Trestní sazba a sankce v rámci trestného činu opilství	33
3.1. Trestní sazba	33
3.2. Sankce	35
3.2.1. Tresty	35
3.2.2. Ochranná opatření	36
4. Komparace české právní úpravy trestného činu opilství s úpravou německou a slovenskou	40
4.1. „Vollrausch“ dle německé právní úpravy	40
4.2. „Opilstvo“ dle slovenské právní úpravy	42
5. Hodnocení současné právní úpravy a úvahy de lege ferenda	44
Závěr	47
Seznam použité literatury	48
Abstrakt/Abstract	52
Seznam klíčových slov / Keyword list	53

Úvod

Trestný čin opilství. Specifický trestný čin s ojedinělou skutkovou podstatou. Českými odborníky nesčetněkrát kritizovaný a probíraný trestný čin, který ale má své opodstatněné místo v trestních zákonících v mnoha zemích světa, a ani český trestní zákoník není výjimkou.

Trestný čin opilství jako téma mé diplomové práce jsem si vybrala, abych lépe pochopila, co je důvodem jeho zakotvení v trestním zákoně. Při studiu trestního práva jsem smysl tohoto trestné činu povětšinou chápala, ale nebyla jsem schopná kvalifikovat určité jednání jako trestný čin opilství. Možná i z toho důvodu, že nebývá příliš časté, aby pachatel byl za tento trestný čin odsouzen (dle statistik je v České republice v průměru sto lidí ročně odsouzeno za trestný čin opilství). Domnívám se, že důvodem by mohla být značná „nevýhodnost“ tohoto trestného činu pro pachatele. S tím souvisí i další důvod mého výběru trestného činu opilství pro diplomovou práci. Po vydání nového trestního zákoníku mne velmi zaskočila zvýšená horní trestní sazba u tohoto trestného činu. Už předchozí úpravu trestní sazby jsem považovala ze příliš tvrdou. Zajímá mne tedy, co vedlo zákonodárce k tomuto překvapivému kroku.

Těžištěm mé práce bude zejména charakteristika trestného činu opilství, které bude věnována celá jedna kapitola rozčleněná do podkapitol dle skutkové podstaty trestného činu opilství. Pro pochopení podstaty opilství a jeho zakotvení v českých trestních zákonech se budu zabývat historickým vývojem tohoto trestného činu, a to v úvodní kapitole mé práce. Třetí kapitola se bude týkat výše trestní sazby a sankcí, které soud může pachateli za trestný čin opilství uložit. V neposlední řadě budu porovnávat českou právní úpravu trestného činu opilství s úpravami zahraničními. Tomuto tématu věnuji taktéž jednu kapitolu. A na závěr bych chtěla zhodnotit současnou českou právní úpravu a nabídnout úvahy, co by se v ustanovení o trestním činu opilství mohlo a mělo do budoucna změnit.

Diplomová práce je systematicky členěna do pěti kapitol, které jsou ve většině případů rozčleněny do podkapitol a ty pak do dílčích úseků.

Při zpracovávání tématu vycházím z právnických učebnic, z trestních zákonů a dalších právních předpisů, které se vztahují k tématu trestného činu opilství, z komentářů k současnému trestnímu zákoníku i k trestním zákonům minulým,

z odborných článků na téma trestného činu opilství a jeho souvisejících institutů a v neposlední řadě z judikatury Nejvyššího soudu.

Cílem mé práce je analýza trestného činu opilství a srozumitelné přiblížení této problematiky široké veřejnosti. Dále pak bych chtěla zhodnotit právní úpravu trestného činu opilství a nabídnout její změny de lege ferenda.

1. Historický vývoj právní úpravy trestného činu opilství

28.října 1918 vznikl samostatný československý stát. Z důvodu kontinuity právního systému v novém státě došlo k recepci zemských a říšských zákonů a nařízení. Byla vydána tzv. recepční norma, která se týkala všech oblastí práva a tudíž i práva trestního. V oblasti trestního práva byl zachován právní dualismus, který spočíval v tom, že na území Čech, Moravy a Slezska platil rakouský trestní zákon z roku 1852 a na území Slovenska a Podkarpatské Rusi byl v platnosti trestní zákon Uherska z roku 1878 a 1879.¹

K problematice, kdy se pachatel uvede do stavu nepřičetnosti požitím návykové látky a naplní znaky konkrétního trestného činu, byla v českém trestním právu od vzniku samostatného státu do jeho současnosti zaujata různá stanoviska. Obecně lze tato stanoviska rozčlenit do třech základních kategorií.

Prvním případem, jak se k problému opilství postavit, je tento v trestním zákoně neupravit. Pokud tedy výslovná úprava v trestním zákoně chybí, platí obecné zásady. Za tohoto stavu právní úpravy pro pachatele, který se uvede do stavu nepřičetnosti pomocí návykové látky a naplní znaky určitého trestného činu, vyplývá beztrestnost. Z hlediska ochrany společnosti je takové řešení dozajista nedostatečné a nevyhovující. Případné uložení ochranného léčení „pachateli“ lze těžko označit za uspokojující kompenzaci. Na českém území nebylo takové řešení nikdy uplatněno za celou existenci českého státu.²

Druhým řešením je *„neuznat zaviněnou opilost ani jako důvod vylučující přičetnost a ani jako polehčující okolnost“*. Uváděnými důvody pro tuto koncepci je za prvé rozdílnost mezi působením alkoholové intoxikace a jiné duševní poruchy a za druhé účelnost trestu z hlediska generální prevence a jeho výchovné funkce. Sovětský autor V.S.Orlov jako důvod k tomuto řešení uvedl, že *„opilý si zpravidla zachovává normální spojení se skutečností a obyčejně může své jednání ovládat“*. Tímto velmi nešťastným řešením se řídilo československé trestní právo od roku 1961 až do roku 1991.³

Třetí řešení lze označit za nejvíce uspokojivé, relativně nejlepší a nejvíce frekventované v trestních zákonech. Jedná se o koncepci tzv. Rauschdeliktu.

¹ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 55.

² CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručky MS. Svazek 55. Praha:SEVT, 1995. s. 30.

³ Tamtéž.

Pachatel, který se zaviněně uvede do stavu nepřičetnosti a naplní znaky konkrétního trestného činu, spáchá zvláštní trestný čin, za který je trestně odpovědný. Tuto koncepci obsahoval rakouský trestní zákon z roku 1852, dále československý trestní zákon z roku 1950, novela trestního zákona z roku 1961 č. 557/1991 a současný český trestní zákoník tomuto řešení taktéž dává přednost.⁴

1.1. Právní úprava TČ opilství v trestním zákoně z roku 1852

Rakouský trestní zákon č. 117/1852 ř.z. platil na našem území od roku 1852 do roku 1950, zatímco na Slovensku a Podkarpatské Rusi platil trestní zákoník uherský. Tento dualismus v oblasti trestního práva byl odstraněn až trestním zákonem z 12. července roku 1950.⁵

Zákon z roku 1852 upravoval dva přestupky opilství, a to v § 523 a § 524. § 523 definoval přestupek opilství takto: *„Pro opilství jako přestupek trestati se má, kdo jsa opilý vykoná nějaký čin, který by se mu krom opilství přičítal za zločin (§ 236). Trestem na to jest vězení od jednoho až do tří měsíců. Věděl-li opilý ze zkušenosti, že v opilství podroben jest prudkým hnutím myslí, má býti vězení zostřeno, ale při těžších zlých skutcích uznati se má na tuhé vězení až do šesti měsíců.“* V § 524 tohoto zákona nalezneme definici zastaralého opilství. *„Pro zastaralé opilství jako přestupek trestati se mají řemeslníci a nádeníci, kteří pracují na střechách a lešeních, nebo kteří zacházejí s věcmi, s nimiž spojeno je nebezpečí ohně, jakož i takové služebné osoby, jejichž nebedlivostí může oheň snadno povstati, a to vězením od jednoho až do osmi dnů, opakuje-li se to, až i do jednoho měsíce a podle okolností i také zostřeným vězením. Trest pro zastaralé opilství se sice ukládá z úřední povinnosti, když bylo veřejné a když vrchnost z toho důvodu o něm dozví, kromě toho však tehdy, když si na to stěžují u úřadu mistři nebo služební pánové.“*⁶ Přestupek zastaralého opilství lze přirovnat k trestnému činu ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 současného trestního zákoníku. Trestnému činu opilství dle účinného trestního zákoníku se nejvíce přibližuje přestupek opilství uvedený v § 523.

⁴ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručky MS. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995. s. 31.

⁵ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 55.

⁶ zákon č.117/1852, zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění zákona č. 162/1949 Sb., účinný ke dni 31.7.1950.

Rakouský trestní zákon vycházel z koncepce Rauschdeliktu, ovšem opilství trestal pouze jako přestupek nikoliv jako trestný čin. Přestupek opilství byl zařazen do Hlavy XIII. mezi přestupky proti veřejné mravopečenosti (§ 500 rakouského TZ). Opilství bylo důvodem vylučujícím zlý úmysl v případě, kdy pachatel nebyl schopen rozpoznat protiprávnost činu, ke kterému byl sváděn alkoholem, nebo ovládat své jednání. Komentář k tomuto zákonu uvádí, že ke stavu úplného opilství postačuje i zkalení pachatelova vědomí, ve kterém pachatel není schopen rozpoznat buď vůbec nebo aspoň úplně a správně okolnosti, za kterých jedná, a nemá správné představy o tom, k jakému výsledku směřuje jeho čin. Dle tehdejší judikatury tzv. patologická opilost vylučovala trestní odpovědnost pachatele, pokud tento o takovéto své reakci netušil. Dále těžšími zlymi skutky rozuměla tehdejší judikatura zločiny, které značně přesahují míru obvyklou při výtržnostech z opilství.⁷

Rakouský trestní zákon byl velmi mírný, co se týká trestní sazby. Za přestupek opilství mohl být pachatel odsouzen jen k 6-ti měsícům odnětí svobody na rozdíl od současných 10-ti let. Oproti současné právní úpravě TČ opilství zákon z roku 1852 neuváděl zásadu *actiones liberae in causa* a užití mírnějšího trestu. Obě tyto úpravy obsahují koncepci Rauschdeliktu a vyžadují, aby opilství bylo spácháno aspoň z nedbalosti.

1.2. Právní úprava TČ opilství v trestním zákoně z roku 1950

Československý trestní zákon z roku 1950 nabyl účinnosti 1. srpna r. 1950 a byl účinný do konce roku 1961. Tento zákon taktéž obsahoval koncepci Rauschdeliktu, kterou nazýval opilstvím.⁸

O opilství pojednával § 186, který uváděl: *„Kdo se požitím alkoholického nápoje nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí trestného činu, bude potrestán odnětím svobody až na pět let; dopustí-li se však trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.“*⁹

⁷ POLÁČEK, František a kol. *Československé trestní zákony platné v zemích České a Moravskoslezské*. Praha: V.Linhart, 1947, s. 1947. 25-26, 232, 240- 241.

⁸ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručky MS. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995. s. 32.

⁹ zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 68/1957 Sb., účinný ke dni 31.12.1961.

Ustanovení § 187 tohoto zákona rovněž pojednávalo o opilství. V tomto bylo stanoveno následující: „(1) Kdo se opije, byť i z nedbalosti, ač je v opilosti náchylný k výtržnostem, nebo kdo osobu, která je v opilosti náchylná k výtržnostem, úmyslně opije nebo její opilost zvyšuje, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců. (2) Stejně bude potrestán, kdo požije alkoholické nápoje za takových okolností, že by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku.“¹⁰

První odstavec § 187 obsahuje jak vlastní opíjení, tak i pomoc při této činnosti. U vlastního opíjení postačovala subjektivní nedbalost (pachatel mohl vědět) a v případě pomoci musel pomocník vědět, že opíjený je náchylný k výtržnostem nebo aspoň musel vědět, že může jít o osobu, která je v opilosti k výtržnostem náchylná. Komentář k tomuto zákonu obsahoval definici výtržnosti. „Jednalo se o vyšší stupeň nepřístojnosti záležející zpravidla v hlučném jednání rušícím klid občanů.“¹¹

Zatímco ustanovení § 186 se blíží k současné právní úpravě, ustanovení § 187 odst. 1 nemá v českém trestním právu obdoby. Druhý odstavec tohoto ustanovení lze přirovnat k přestupku zastaralému opilství v rakouském trestním zákoně a tedy i k trestnému činu ohrožení pod vlivem návykové látky. Komentář k tomuto odstavci uváděl, že „při posuzování toho, zda jde o okolnosti, za nichž by pachatel mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, je třeba přihlížet k tomu, že zde nejde o trestání výtržníků, nýbrž osob, které požívají alkoholické nápoje za okolností, kdy i při vynaložení náležité opatrnosti vzniká z jejich počínání nebezpečí zde uvedené.“ Lze uvést příklad opilého chirurga nebo opilého řidiče kamionu při výkonu jejich povolání.¹²

Ve vztahu k ustanovení § 186 bylo ustanovení § 187 odst. 1 podpůrné a dle mého názoru popírající zásady trestního práva. Takové nelogické ustanovení lze přisoudit tehdejší politické situaci na našem území. Trestní zákon z roku 1950 evidentně šel v zájmu boje proti alkoholismu mnohem dále. Nejenom, že trestal pachatele, kteří se v rámci opilství dopustili trestného činu, ale překvapivě postihoval i případy opilství nebo prosté požití alkoholického nápoje, které nemělo za následek spáchání trestného činu, ale objevilo se zde nebezpečí, že takový čin bude spáchán.¹³

¹⁰ zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 68/1957 Sb., účinný ke dni 31.12.1961.

¹¹ Tamtéž.

¹² CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručky MS. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995. s. 33.

¹³ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 56.

1.3. Právní úprava TČ opilství v trestním zákoně z roku 1961

Trestní zákon ze dne 29. listopadu 1961 nabyl účinnosti 1. ledna 1962. Tento zákon nebyvale změnil koncepci trestného činu opilství. Zatímco předcházející právní úpravy vycházely z koncepce Rauschdeliktu, trestní zákon z roku 1961 se inspiroval sovětskou úpravou. Dle této úpravy byl pachatel, který se uvedl do stavu nepřičetnosti požitím alkoholu nebo jiné omamné látky, plně trestně odpovědný za trestný čin, který spáchal v tomto stavu, který sám zavinil.¹⁴

Trestní zákon trestný čin opilství přímo neuváděl, tato problematika byla obsažena v § 12 odst. 2 pod označením Nepřičetnost. Znění celého ustanovení bylo následující: „(1) Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný. (2) Ustanovení odstavce 1 se neužije, přivede-li se pachatel do stavu nepřičetnosti, byť i z nedbalosti, požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku.“¹⁵

Z uvedeného vyplývá, že vedle případů actio libera in causa culposa a dolosa byl pachatel trestně odpovědný i za konkrétní trestný čin, který spáchal v nepřičetnosti způsobené vlivem omamné látky, a nikoliv za trestný čin opilství, jak tomu bylo v předešlých úpravách.¹⁶

Případ trestní odpovědnosti uvedený v § 12 odst. 2 byl subsidiární vůči oběma případům actio libera in causa. Pokud se pachatel přivedl do stavu nepřičetnosti vlivem omamných látek, hledělo se na něj jako na plně přičetného. Ale v případě tzv. patologické opilosti nebyl pachatel trestně odpovědný, když ji nemohl předvídat.¹⁷

Právní úprava nepřičetnosti pod vlivem omamné látky uvedená v zákoně z roku 1961 byla účinná po dobu 30-ti let a negativně ovlivnila postoj celé generace právníků k trestnému činu opilství na našem území. Důvodem této úpravy byl dozajista vliv Sovětského svazu a tehdejší politické atmosféry. Tento stav trval až do

¹⁴ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručky MS. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995. s. 34.

¹⁵ zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 490/1991 Sb., účinný ke dni 31.12.2009.

¹⁶ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 56.

¹⁷ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručky MS. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995. s. 35.

1. ledna roku 1992, kdy byl novelou č. 557/1991 Sb. do trestního zákona opět zaveden Rauschdelikt.¹⁸

1.4. Právní úprava TČ opilství po novele č. 557/1991 z roku 1991

Novela č. 557/1991 se vrátila k úpravě zákona z roku 1950, a to v tom smyslu, že opět zavedla koncepci Rauschdeliktu. Po třicetileté aplikaci § 12 odst. 2 zákona z roku 1961 vyvolala nová trestní úprava trestného opilství rozpaky. Objevovaly se takové názory, že se jedná o liberální čin, který prospívá pachatelům a že uvedení se do stavu nepřičetnosti vlivem omamné látky nespadá pod nepřičetnost pachatele.¹⁹

Tato novela zrušila druhý odstavce § 12 zákona z roku 1961 a zavedla nový trestný čin opilství v § 201a. Tento stanovil: „(1) Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí jednání, které má jinak znaky trestného činu, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let; dopustí-li se však jednání, které má jinak znaky trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším. (2) Ustanovení odstavce 1, jakož i § 12 se neužije, přivede-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin.“²⁰

Ze znění tohoto ustanovení je patrné, že se zákonodárce inspiroval ustanovením § 186 tr. zák. č. 86/1950 Sb. Zároveň nové ustanovení zvýšilo trestní sazbu u trestného činu opilství z pěti na osm let a nově zakotvilo do trestního zákona ustanovení o actio libera in causa dolosa a následně v roce 1993 i kulpózní a.l.i.c.²¹

Tato úprava byla účinná po dobu devíti let a dozajista byla obratem k lepšímu. Dne 1.1. 2010 se stal účinným nový trestní zákoník, který předešlou právní úpravu rovněž pozměnil. Nejen o rozdílnostech současné právní úpravy a úpravy předešlé (tr. zák. č. 140/1961) pojednává následující kapitola.

¹⁸ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručky MS. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995. s. 34-35.

¹⁹ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 56.

²⁰ zákon č. 140/1961 Sb., ve znění novely č. 557/1991, účinný ke dni 31.12.2009.

²¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručky MS. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995. s. 39.

2. Charakteristika trestného činu opilství

2.1. Objekt

Trestný čin opilství se nově v systematice trestního zákoníku nachází v hlavě X – Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, v dílu 6 – Jiná rušení veřejného pořádku. V předchozím trestním zákoně²² byl tento trestný čin zařazen mezi trestné činy hrubě narušující občanské soužití v hlavě V.

„Chráněným zájmem u TČ opilství je tedy v první řadě veřejný pořádek a ochrana společnosti před nebezpečím plynoucím z opojení osob, jelikož nebezpečnost takového stavu je dána jeho nevypočitatelností a neovladatelností.“ Tudíž v novém trestním zákoníku zákonodárce již primárně nechrání občanské soužití v nejširším slova smyslu, primárním objektem se stal veřejný pořádek. Sekundárním objektem je ten konkrétní zájem, který pachatel ohrozil nebo porušil jednáním ve stavu nepřičetnosti.²³

2.2. Objektivní stránka

Jak stanovuje trestní zákoník²⁴, podstata jednání u trestného činu opilství spočívá v tom, že pachatel se požitím nebo aplikací návykové látky přivede do stavu nepřičetnosti a v tomto stavu se dopustí činu jinak trestného.

Z výše uvedeného vyplývá, že k naplnění skutkové podstaty TČ opilství jsou zapotřebí dvě jednání pachatele, a to přivést se do stavu nepřičetnosti a v tomto stavu se dopustit tzv. kvazideliktu. Jak uvádějí Císařová s Vanduchovou: *„Z hlediska § 360 tr. zák. je trestné jednání, jímž se pachatel do tohoto stavu uvedl, a to v důsledku jednání, kterého se posléze ve stavu nepřičetnosti dopustil.“*²⁵

2.2.1. Požití a aplikace návykové látky

Požití znamená přijímání návykové látky ústí neboli orálně. Požívání se uplatňuje zejména u alkoholu, extáze nebo LSD. Aplikace pak zahrnuje jakýkoliv

²² zákon č. 140/1961, trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb., účinný ke dni 31.12.2009

²³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009. s. 797.

²⁴ § 360 odst. 1 zákona č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁵ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručky MS. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995. s. 41.

příjem návykové látky, který není příjmem orálním. Jedná se zejména o vdechování těkavých návykových látek, vpravování rozpuštěných návykových látek do těla pomocí injekční stříkačky, šňupání (např. kokain) nebo kouření (např. hašiš, marihuana).²⁶

V novém trestním zákoníku zákonodárce ze základní skutkové podstaty TČ opilství vypustil slovní spojení „nebo jinak“. Pachatel se může uvést do stavu nepřičetnosti pouze použitím nebo aplikací návykové látky, tedy nikoliv už „jinak“, jak uváděl dřívější § 201a v odst. 1 tr. zák.²⁷ Toto slovní spojení bylo vnímáno odbornou veřejností značně rozpačitě. Byly vymyšleny více či méně pravděpodobné vykonstruované situace, jak by se pachatel mohl do stavu nepřičetnosti jinak uvést.²⁸ Císařová s Vanduchovou uvádějí situaci, kdy diabetik nedodrží životosprávu, požívá alkohol a zakázané pokrmy tak, že si přivodí nepřičetnost.²⁹ Naproti tomu Teryngel ve svém článku uvedl velice nepravděpodobnou situaci uvedení se do stavu nepřičetnosti. Uvádí, že u některých osob může dojít po orgasmu k takové euforii, která může vést až ke stavu nepřičetnosti. Jak ale sám uvádí, bylo by velmi málo pravděpodobné v takovém stavu spáchat kvazidelikt.³⁰ Domnívám se, že spojení „nebo jinak“ bylo použito poněkud nešťastně, ale uplynula již dlouhá doba, kdy byl trestný čin opilství novelou začleněn do trestního zákona, a proto si myslím, že na toto spojení si již většina odborné veřejnosti zvykla. Neshledávám tedy ve vypuštění slovního spojení „nebo jinak“ důležitost. Může nastat samozřejmě problém v případě, kdy pachatel se do stavu nepřičetnosti opravdu jinak přivede, například neužíváním předepsaných léků. Podle současné úpravy by se tak nemohl dopustit trestného činu opilství, ale byl by odpovědný dle zásad actio libera in causa culposa a dolosa.³¹

²⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník : komentář. II., § 140 - § 421*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 3046 (§ 360).

²⁷ zákon č. 140/1961, trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb., účinný ke dni 31.12.2009

²⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009. s. 798.

²⁹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručky MS. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995. s. 45.

³⁰ TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, roč. 44, č. 3, s. 27.

³¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009. s. 798.

2.2.2. Návyková látka

Pojem návyková látka je obsažen v § 130 trestního zákoníku, který určuje, že návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti a sociální chování. Výčet návykových látek, jak je uvádí trestní zákoník, je demonstrativní.³²

Trestní zákoník není jediným právním předpisem, který definuje pojem návyková látka. Paradoxní vztah nastává mezi trestním zákoníkem a zákonem o návykových látkách³³. Oba tyto předpisy definují pojem rozdílně. Definice návykových látek v zákoně o návykových látkách je vymezena odlišně a úžeji než v trestním zákoníku, ale výklad pojmů omamné a psychotropní látky se řídí dle příloh zákona o návykových látkách i v trestním právu.³⁴

Definice návykové látky byla do trestního zákona z roku 1961 zakotvena jeho novelou zákonem č. 175/1990 Sb. Od začátku vyvolával pojem „návyková látka“ u odborné veřejnosti rozpaky. Název návyková látka nebyl zvolen právě šťastně, a to v první řadě z výše uvedeného důvodu nepřehledné úpravy pojmosloví a v řadě druhé tyto tzv. „návykové látky“ návyk vyvolat nemusí, jelikož tento není pojmovým znakem uvedeným dále v definici. Z těchto důvodů byl navrhován vhodnější termín – „opojné látky“. Ovšem ani nový trestní zákoník tento pojem nezavedl a ustanovení o návykové látce bylo převzato beze změny.³⁵

Zákon o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholismem a jinými návykovými látkami³⁶ definuje alkoholické nápoje takto: „*Alkoholickým nápojem se rozumí lihovina, víno a pivo; alkoholickým nápojem se rozumí též nápoj, který není uveden ve větě první, pokud obsahuje více než 0,5 objemového procenta alkoholu.*“ Je známo, že různé alkoholové nápoje obsahují různé množství alkoholu. Orientačně víno obsahuje 10 až 17 objemových procent alkoholu, lihoviny 20 až 60 a u piva se objem alkoholu pohybuje mezi 4 až 12 %.³⁷ Alkohol se rozumí etylalkohol nebo etanol. Alkohol je chemickou sloučeninou,

³² § 130 zákona č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³³ zákon č. 167/1998 Sb., zákon o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

³⁴ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 267.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ zákon č. 379/2005 Sb., zákon opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholismem a jinými návykovými látkami, ve znění pozdějších předpisů

³⁷ KVAPILOVÁ, Helena. *Soudní lékařství pro právníky*. Dobrá Voda: vydal Aleš Čeněk, 1999, s. 106.

kteřá obvykle vzniká kvašením lihových cukrů. Ovšem pro pojem alkohol dle trestního zákoníku je podstatné, jestli určitá látka alkohol obsahovala a zda mohla působit na psychiku osoby nebo na její ovládací či rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování, přičemž tato nemusí být alkoholovým nápojem.³⁸

Omamnými látkami se rozumí látky, které mohou způsobit návyk a vznik psychických změn. Jsou jimi například morfium, heroin nebo kokain. Celý seznam omamných látek je uveden v přílohách č. 1 až 3 zákona č. 167/1998.

Za psychotropní označujeme látky, které ovlivňují psychiku jedince. Jsou jimi např. metamfetamin, diazepam či efedrin. Seznam psychotropních látek je obsažen v přílohách č. 4 až 7 zákona č. 167/1998.

Ostatní látky jsou běžně používané látky v domácnostech, v průmyslu nebo ve zdravotnictví, které jsou schopné nepříznivě ovlivnit psychiku člověka a jeho ovládací či rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Do této skupiny řadíme například toluen. Za takovou látku lze pokládat i rajský plyn, jak uvádí rozhodnutí NS^{39, 40}.

2.2.3. Nepříčetnost

Na rozdíl od pojmu příčetnost, která se vykládá jako subjektivní způsobilost ke zločinu a subjektivní způsobilost k vině, je nepříčetnost definovaná v trestním zákoníku, a to v § 26. Nepříčetným je ten, kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání. Nepříčetnost je tedy stav, ve kterém jedinec nemůže rozpoznat buď protiprávnost svého činu, nebo nemůže své jednání ovládat. U mladistvých vedle nepříčetnosti zkoumáme tzv. podmíněnou neboli relativní příčetnost. Tato je vázána na rozumovou a mravní vyspělost. Jak uvádí zákon o soudnictví ve věcech mládeže⁴¹ v § 5 odst. 1 je mladiství nepříčetný, pokud v době spáchání trestného činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání. Tudíž u mladistvých se nepříčetnost neváže jen na duševní poruchu, ale i na rozumovou a mravní vyspělost.

³⁸ NAJMAN, Stanislav, VYCHODIL, Miroslav. Některé problémy zneužívání návykových látek. *Zdravotnictví a právo*, 1998, č. 10, s. 14.

³⁹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. června 2005, sp.zn. 3 Tdo 705/2005.

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník : komentář. I., § 1 - § 139*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1233 - 1234 (§ 130).

⁴¹ zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů

Duševní porucha a rozumová a mravní vyspělost jsou právní vědou označovány za biologická kritéria nepřičetnosti. Ovšem samotná duševní porucha nebo nedostatečná mravní a rozumová vyspělost nestačí, abychom člověka mohli označit za nepřičetného. Je zapotřebí, aby jedinec v době spáchání trestného činu nebyl schopen rozpoznat protiprávnost svého jednání nebo své jednání ovládat. To znamená, že v době spáchání trestného činu pachatel postrádal schopnost rozpoznávací (rozumové kritérium) nebo schopnost ovládací (volní kritérium) nebo obě dvě tyto schopnosti současně. Tyto schopnosti označujeme souhrnným názvem psychologická (juristická) kritéria.⁴² U nedostatku schopnosti rozpoznávací se nevyžaduje přesný odhad stupně závažnosti činu pro společnost, stačí laická představa. Je třeba zdůraznit, že tyto schopnosti musí chybět u jedince v době spáchání trestného činu. Pokud by ovšem duševní porucha nastala u obviněného po spáchání trestného činu, byla by taková okolnost důvodem pro přerušení trestního stíhání. Jak schopnost rozpoznávací, tak schopnost ovládací musí být posuzovány s ohledem na povahu trestného činu, který byl spáchán. Můžeme se setkat i s případem, kdy pachatel dokáže rozpoznat protiprávnost jednoho činu (např. krádeže), ale nerozumí protiprávnosti činu jiného (např. podvodu). Takovýto případ označujeme jako parciální nepřičetnost.⁴³

Shora uvedené lze tedy shrnout tak, že mezi biologickým a psychologickým kritériem musí být příčinný vztah. Z toho vyplývá, že duševní porucha nebo nedostatečná rozumová a mravní vyspělost nemá pro trestní právo zásadní význam, pokud nevede zároveň k vymizení alespoň jedné ze schopností rozpoznávací nebo určovací v době spáchání trestného činu.⁴⁴

Definice duševní poruchy byla nově začleněna do trestního zákoníku. § 123 stanoví, že „*duševní poruchou se rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka*“. Dle důvodové zprávy tak nový trestní zákoník reaguje na názor lékařské veřejnosti, že ne všechny stavy (např. mentální retardaci) lze shrnout pod duševní poruchy v obecném slova

⁴² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník : komentář. I., § 1 - § 139*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 301 – 302 (§ 26).

⁴³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009. 188 – 189 s.

⁴⁴ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva. Část II. Základy trestní odpovědnosti*. 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, 240 – 241 s.

smyslu. Ovšem není zcela jasné, zda tato definice bude schopná reagovat na neustále se rozvíjející medicínu.⁴⁵ Hodnotím kladně, že výčet v definici je pojat demonstrativně a to z toho důvodu, že tato bude snáze reagovat na vývoj a nebude zapotřebí nové právní úpravy.

Dle lékařského hlediska se duševní porucha vymezuje jako „*zřetelná odchylka od stavu duševního zdraví a rovnováhy, kterým se rozumí stav úplné a sociální pohody, jako výslednice vnitřních (genetických) a vnějších (psychosociálních a environmentálních) faktorů*“. Nelze zaměňovat duševní poruchu s duševní nemocí, jelikož duševní nemoc je pojmem užším.⁴⁶

Duševní porucha může vzniknout z mnoha příčin, a to duševní chorobou nebo jinou nemocí, která má takovou poruchu za následek, anebo může být způsobena požitím návykových látek. Duševní porucha, která je důvodem nepřičetnosti, může být jak přechodná a krátkodobá, tak dlouhotrvající nebo trvalá. „*Z hlediska tohoto chápání je duševní poruchou nejenom duševní choroba, ale i krátkodobá porucha psychických funkcí, hluboká porucha vědomí, slabomyslnost a jakákoliv jiná těžká duševní odchylka, která je z hlediska ustanovení § 26 a § 27 TZ významná, jestliže měla za následek ztrátu nebo zmenšení rozpoznávacích či ovládacích schopností.*“⁴⁷

Určitý problém nastává, pokud duševní porucha vznikne v důsledku příjmu návykových látek. Rozlišujeme řadu návykových látek, jejichž užívání může vést k duševní poruše a k poruše chování. Mohou jimi být alkohol, sedativa, opioidy, kanabionidy, kokain, halucinogeny a další. V souvislosti s novými poznatky tak nehovoříme jen o opilosti, ale o intoxikaci různého druhu a stupně.⁴⁸

V případě požívání alkoholických nápojů se může u člověka dostavit opilost prostá, komplikovaná nebo patologická (patická). Opilost prostá má dvě fáze – fázi excitační a fázi útlumu. Fáze excitační se vyznačuje pocitem oživení, zbystření; osoba nacházející se v prosté opilosti má pocit, že se jí vše lépe daří, je veselá a družná, její pohyby jsou méně koordinované a dochází k jemné poruše přesnosti vnímání a pozornosti. Po této fázi nastává stadium paretické, kdy osoba je malátná,

⁴⁵ FENYK, Jaroslav, HÁJEK, Roman, STŘÍŽ, Igor, POLÁK, Přemysl. *Trestní zákoník a trestní řád. 1. díl – trestní zákoník*. 1. vydání. Praha: Linde, 2010, s. 178, 480 (§ 26, § 123).

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva. Část II. Základy trestní odpovědnosti*. 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, s. 241 – 243.

má nemotorné pohyby, řeč se stává obtížnou a dostavuje se ospalost. Komplikovaná opilost začíná stejně jako opilost prostá. Po excitační a útlumové fázi může dojít k dalšímu stavu vzrušení, kdy opilá osoba jeví rychle se stupňující podráždění a dochází u ní k nepřiměřenému jednání a k přehnaným reakcím. Často u osoby nacházející se ve stavu komplikované opilosti dochází k projevům agresivity vůči okolí i vůči sobě samé. Zatímco „*patologická opilost je jediná alkoholická psychóza, jež nemusí nutně souviset s chronickým alkoholismem a dokonce ani s množstvím požitého alkoholu.*“ K patologické opilosti může dojít i po požití malého množství alkoholu. V případě této opilosti je člověk dezorientován a může se dopustit nebezpečných činů. Může trvat několik minut i hodin a většinou končí spánkem, po kterém nastává celková nebo ostrůvkovitá amnézie.⁴⁹

Odborníci se shodují, že nepřičetnost nikdy nemůže vzniknout samotnou prostou opilostí. Konkrétně tak na tento poznatek poukázal posudek, který byl zpracován Psychiatrickou klinikou 1. Lékařské fakulty UK. V tomto bylo výslovně uvedeno, že „*prostá opilost sebetěžšího stupně, která není provázena jinou forenzně významnou duševní poruchou, nemůže vést k vymizení rozpoznávacích či ovládacích schopností.*“ Z tohoto vyplývá, že pouze komplikovaná nebo patická opilost může sama způsobit nepřičetnost, nikoliv tedy opilost prostá.⁵⁰

„*Při posuzování konkrétních trestných činů spáchaných pod vlivem návykové látky je třeba zjišťovat původní stav pachatele před aplikací návykové látky (příčetnost, zmenšená příčetnost a nepřičetnost) a vliv návykové látky na příčetnost pachatele*“ (to má význam, pokud se v původním stavu pachatel nenacházel již ve stavu nepřičetnosti). Nejsložitější případ, který může nastat, je, když se pachatel uvede do stavu nepřičetnosti a v tomto stavu spáchá trestný čin. V těchto případech může být pachatel odpovědný za úmyslný trestný čin, za trestný čin spáchaný z nedbalosti nebo za trestný čin opilství. Samozřejmě může nastat i situace, kdy pachatelova trestní odpovědnost za takovýto čin je vyloučena. Jedná se o případy, kdy se pachatel do stavu nepřičetnosti uvede nezaviněně.⁵¹

⁴⁹ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva. Část II. Základy trestní odpovědnosti*. 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, s. 241 – 243.

⁵⁰ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. října 2000, sp.zn. 9 TZ 216/2000

⁵¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník : komentář. I., § 1 - § 139*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 305 – 306 (§ 26).

Otázka nepřičetnosti je otázkou právní. Tím se rozumí, že její posouzení náleží orgánům činným v trestním řízení. Soud ovšem nezkoumá přičetnost pachatele jako takovou, ale vždy jen přičetnost ve vztahu k určitému činu. K posouzení o tom, zda pachatel v době činu byl ve stavu nepřičetnosti je požadován znalecký posudek, tedy provedení důkazu znalcem. K vypracování znaleckého posudku je přibrán znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. U mladistvých se vyžadují znalci dva, a to jak psychiatr se specializací na dětskou psychiatrii, tak psycholog se specializací na dětskou psychologii. Úkolem znalce není stanovit, zda pachatel byl ve stavu nepřičetnosti. Tento se vyjadřuje o tom, zda a jaký měla duševní porucha vliv na rozumovou a volní způsobilost i na posuzovaný čin. Je třeba dodat, že zbavení či omezení způsobilosti k právním úkonům nemá na posouzení nepřičetnosti vliv.⁵²

Důkaz znalcem je však jen jedním z podkladů pro vyslovení stanoviska o nepřičetnosti pachatele a jako takový je hodnocen v souvislosti se všemi ostatními zjištěnými podstatnými skutečnostmi. Domnívám se ale, že v praxi se nenajde velké množství soudců, kteří by se odchýlili v otázce nepřičetnosti od znaleckého posudku.⁵³

Nově byla do trestního zákoníku vložena definice zmenšené přičetnosti. § 27 stanoví: „*Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu měl podstatně sníženou schopnost rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, je zmenšeně přičetný.*“ Pojem zmenšená přičetnost se stejně jako nepřičetnost opírá o biologické a psychologické kritérium, ovšem liší se v intenzitě kritérií psychologických. Aby se jednalo o zmenšenou přičetnost, musí být splněna jednak podmínka duševní poruchy (nebo nedostatku rozumové a mravní vyspělosti u mladistvým) a jednak ovládací nebo rozpoznávací schopnost (nebo obě dvě) musí být výrazně snížena. Stejně jako nepřičetnost je zmenšená přičetnost otázkou právní. Její posouzení tedy náleží orgánům činným v trestním řízení. Jedním z podkladů pro toto posouzení je opět znalecký posudek znalce psychiatra.⁵⁴

Pokud byl trestný čin spáchán ve stavu zmenšené přičetnosti, neznamená to, že by nebyl pachatel trestně odpovědný. Zmenšená přičetnost pouze modifikuje a odůvodňuje zvláštní postup vůči pachateli. Dle § 40 odst. 1 trestního zákoníku je

⁵² usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. dubna 2001, sp.zn. 6 Tz 315/2001

⁵³ usnesení Nejvyššího soudu, ze dne 31. března 2008, sp.zn. 4 TZ 57/2009

⁵⁴ FENYK, Jaroslav, HÁJEK, Roman, STŘÍŽ, Igor, POLÁK, Přemysl. *Trestní zákoník a trestní řád. 1. díl – trestní zákoník*. 1. vydání. Praha: Linde, 2010, s. 183 - 184 (§ 27).

obligatorním důsledkem zmenšené přičetnosti přihlednutí k tomuto stavu při stanovení druhu trestu a jeho výměry, ale jen v případě, že si tento stav pachatel nepřivodil ani z nedbalosti vlivem návykové látky. Fakultativními důsledky mohou být upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení nebo snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby za současného uložení ochranného léčení. I zde platí podmínka nezaviněného přivedení se do stavu zmenšené přičetnosti. Výjimkou jsou mladiství, u kterých lze upustit od uložení trestního opatření za současného uložení ochranného léčení nebo zabezpečovací detence i v případě, kdy si stav duševní poruchy zaviněně přivodili vlivem návykové látky.⁵⁵

Pro trestný čin opilství je stav zmenšené přičetnosti nedostačující. Pachatel nemůže spáchat tento čin pouze ve stavu zmenšené přičetnosti. „*O naplnění znaků TČ opilství je možné uvažovat jen tehdy, jestliže alespoň jedna ze složek pachatelova jednání byla v době činu v důsledku opilosti prakticky vymizelá.*“ Pokud by tato podmínka nebyla splněná byl by pachatel trestně odpovědný za čin, jehož zákonné znaky svým jednáním naplnil.⁵⁶

2.2.4. Čin jinak trestný

Čin jinak trestný neboli tzv. kvazidelikt je objektivní podmínkou trestnosti. Kdyby se pachatel uvedl jen do stavu nepřičetnosti, nebyl by trestně odpovědný. Tudíž k tomu, aby pachatel spáchal trestný čin opilství, je nezbytné, aby ve stavu nepřičetnosti naplnil znaky jiného trestného činu. Jak ale z uvedeného vyplývá, pachatel nebude schopen všechny znaky trestného činu naplnit. V důsledku nepřičetnosti bude zde chybět přičetnost pachatele a zavinění. Z těchto důvodů označujeme tento čin činem jinak trestným.⁵⁷

Dalo by se říci, že opilství je výjimkou ze zásady nullum crimen sine culpa. Ovšem i toto se mi zdá sporné, jelikož zákonodárce stanoví, že zavinění se vztahuje pouze na prvou fázi jednání a to na uvedení se do stavu nepřičetnosti. Samotné opití není trestné, ba ani protiprávní, „*jeho trestnost nastává v případě, když nastoupí*

⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník : komentář. I., § 1 - § 139.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 312 - 313 (§ 27)

⁵⁶ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.května 2010, sp. zn. 7 Tdo 462/2010

⁵⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné.* Praha: Leges, 2009. s. 799.

„vnější následek“, který byl způsoben opojením. Můžeme říci, že kvazidelikt je tedy více než pouhou podmínkou trestnosti, je samotným jejím důvodem“⁵⁸.

Objektem činu jinak trestného je zájem, který byl porušen nebo ohrožen jednáním v nepřičetnosti. Následkem je pak porušení nebo ohrožení daného konkrétního zájmu. Jednání pachatele může spočívat jak v konání, tak v nekonání. I u kvazideliktu musí být jednání a následek v příčinné souvislosti.⁵⁹

U subjektivní stránky se musí zkoumat jakási forma zavinění. V tomto případě nejde o subjektivní stránku ve vlastním slova smyslu, neboť zde chybí přičetnost, která je předpokladem zavinění. Dolenský konstatuje, že úmysl se má vztahovat na všechny znaky objektivní stránky. U kvazideliktu toto vyvolává značné potíže, zvláště při zjišťování úmyslu přesahující objektivní stránku.⁶⁰ Můžeme však stanovit, zda kvazidelikt byl „kvaziúmyslný“ či „kvazinedbalostní“, a to dle objektivního průběhu kvazideliktu.⁶¹ Toto určení je důležité z hlediska zjištění, o jaký čin jinak trestný se jedná. Například pokud pachatel v nepřičetnosti někoho usmrtí, musíme zkoumat, zda v tomto případě šlo o vraždu nebo ublížení na zdraví s následkem smrti. Myslím si, že tento problém v praxi činí jisté potíže, nelze většinou spolehlivě určit vnitřní stav pachatele, který se nachází ve stavu nepřičetnosti. Ovšem na druhou stranu je zde zásada in dubio pro reo, takže pokud si nebude soud jist, musí tuto použít.

Kvazideliktem může být až na jisté výjimky jakýkoliv trestný čin, a to i trestný čin ohrožovací, pokus trestného činu či pomoc. Vždy se ale musí jednat o trestný čin, kvazideliktem nemůže být jiný protiprávní čin. Nestačí tudíž naplnit znaky např. přestupku nebo disciplinárního deliktu. Příprava k zvláště závažnému zločinu přichází v úvahu zcela výjimečně, protože vyžaduje rozvinutější objektivní stránku, a to u nepřičetného pachatele nelze předpokládat. Šámal uvádí jedinou výjimku, a to přípravu v některé formě účastenství. Říha se domnívá, že příprava bude možná v případě, kdy bude spočívat v opatrování prostředků nebo nástrojů ke spáchání činu nebo ve sročení. Dodává ale, že bude záležet na tom, kam až sahal pachatelův „úmysl“.⁶² Dle mého názoru, bude příprava v takovýchto formách jistě možná, ale

⁵⁸ ŘÍHA, Jiří. Ještě k trestnému činu opilství. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 4, s. 32 – 33.

⁵⁹ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 271.

⁶⁰ DOLENSKÝ, Adolf. Opilství. *Bulletin advokacie*, 1992, č. 6-7, s. 39.

⁶¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009. s. 799.

⁶² ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 272.

domnívám se, že půjde o ojedinělé případy. Nejčastěji jsou kvazideliktem trestné činy proti životu a zdraví nebo proti majetku.⁶³

Naopak některé trestné činy činem jinak trestným být nemůžou. Jsou jimi trestné činy, u kterých je jako jeden ze znaků skutkové podstaty zneužití návykové látky. Jedná se např. o trestný čin vyhýbání se výkonu služby dle § 388. Naproti tomu trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 trestního zákoníku kvazideliktem být může (viz. Dolenského pěkný příklad jeřábníka⁶⁴). Dále trestné činy, které vyžadují komplikované jednání, zpravidla nebudou činem jinak trestným. Jako příklad můžeme uvést trestné činy z oblasti počítačové kriminality. Ale samozřejmě bude záležet na konkrétním případě, každopádně je velmi nepravděpodobné, že by se někdo dopustil těchto trestných činů ve stavu nepřičetnosti.⁶⁵

Na těchto výše uvedených trestných činech se shodne většina odborníků. Kde se ale valná většina odborníků neshodne, jsou trestné činy charakterizované určitou pohnutkou. Jak Dolenský, tak Solnař i Šámal se domnívají, že takovéto trestné činy jako kvazidelikt jsou vyloučeny. Zatímco Říha je opačného názoru a tvrdí, že: *„Není rozdíl mezi pohnutkou a úmyslem překračujícím objektivní stránku. Nemůžeme mezi těmito dvěma vnitřními psychickými stavy činit rozdíl a musíme buď uznat, že je možné ve stavu nepřičetnosti dosáhnout obou nebo že jsou oba vyloučeny. Přikláním se k variantě první.“*⁶⁶ Stejný autor ale v Jelínkově učebnici tvrdí, že: *„Je možno vyloučit trestné činy charakterizované určitou pohnutkou, pokud ji nepřičetný výslovně nevyjevil.“*⁶⁷

Ludmila Čírtková definuje motivaci jako *„vnitřní duševní proces, který vzbuzuje určité chování, udržuje ho v chodu a zaměřuje ho na konkrétní cíl. Motivace probíhá jako zčásti uvědomované a zčásti neuvědomované vnitřní dění. Hybnými silami tohoto vnitřního dění jsou motivy a incentive. Motivы jsou vnitřní pohnutky k jednání.“*⁶⁸ Těžko si dovedu představit, že pachatel, který jedná v nepřičetnosti je schopen spáchat trestný čin charakterizovaný určitou pohnutkou. Ovšem spíše se

⁶³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník : komentář. II., § 140 - § 421*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 3047 (§ 360).

⁶⁴ DOLENSKÝ, Adolf. Opilství. *Bulletin advokacie*, 1992, č. 6-7, s. 43.

⁶⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009. s. 799 – 800.

⁶⁶ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 272.

⁶⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009. s. 799.

⁶⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství Aleš Čeněk, 2004. s. 92.

příkláním k názoru pana Říhy, že tyto trestné činy lze vyloučit, pokud pohnutku nepřičetný výslovně nevyjevil. Toto řešení se mi zdá nejschůdnější.

2.2.5. Následek

Následek je druhým obligatorním znakem objektivní stránky trestného činu. Rozumí se jím porušení nebo ohrožení hodnot, které jsou objektem trestného činu. Jak jsem uvedla výše, primárním objektem trestného činu opilství je zejména veřejný pořádek a ochrana společnosti.

Trestný čin opilství je trestným činem velmi specifickým a vášnivě diskutovaným a doposud není ani právním teoretikům jasné, o jaký následek a tedy i o jaký trestný čin jde.⁶⁹

Většina teoretiků se přiklání k názoru, že trestný čin opilství je abstraktním ohrožovacím trestným činem. Menšinovým míněním je, že se jedná o konkrétní ohrožovací trestný čin. A pak jsou zde teoretici, kteří se snaží najít kompromis a zařazují trestný čin opilství do kategorie ohrožovacího deliktu „sui generis“.⁷⁰ Postupně zde rozeberu všechny tři teorie a učiním závěr.

Abstraktními ohrožovacími činy jsou delikty, u kterých skutková podstata nevyžaduje účinek. Jde o delikty, u kterých není vyžadováno vyvolání poruchy ani konkrétní ohrožení chráněného objektu. Spočívají buď čistě v činnosti (čistě komisivní), nebo pouze v opomenutí (pravé omisivní). Zastánci této teorie spatřují jednotu v přivedení se do stavu nepřičetnosti a spáchání kvazideliktu, který je jen objektivní podmínkou trestnosti. Tudiž pachatelovo zavinění se vztahuje pouze na uvedení se do stavu nepřičetnosti. Vedlejší objekt porušený kvazideliktem je chráněn pouze sekundárně.⁷¹ Jde o podobnou situaci jako u nedbalostních trestných činů, kdy se stíhá pouze porušení, které vedlo k významnému porušení zájmů ve společnosti. To znamená, že se například nestíhá nedání přednosti v jízdě, ale jen následné ublížení na zdraví.⁷²

Konkrétní ohrožovací delikty se řadí spolu s delikty poruchovými k výsledečným deliktům. U konkrétních ohrožovacích deliktů musí být hmotný předmět útoku ohrožen, a to jednáním, které je popsáno ve skutkové podstatě těchto

⁶⁹ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 268.

⁷⁰ ŘÍHA, Jiří. Ještě k trestnému činu opilství. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 4, s. 33-35.

⁷¹ Tamtéž. s. 33.

⁷² CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručky MS. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995. s. 41.

trestných činů.⁷³ Vyznavači tohoto názoru prohlašují, že zavinění se nevztahuje pouze na uvedení se do stavu nepřičetnosti, ale i na spáchání kvazideliktu, vyvolání určitého nebezpečí. Pachatel ví nebo vědět by měl a mohl, že ve stavu nepřičetnosti může společnost ohrožit svým jednáním, že má v tomto stavu sklon k výtržnostem. V tomto případě ale pak rozdílnost mezi trestným činem opilstvím a *actio libera in causa* je vskutku nepatrná.⁷⁴

Různá pojetí trestného činu opilství jako ohrožovacího deliktu *sui generis* se pokouší najít kompromis mezi oběma zmíněnými teoriemi a odstranit jejich nedostatky. U těchto pojetí se zavinění pachatele vztahuje i na spáchání kvazideliktu, ale nevyžaduje se, aby pachatel měl zkušenost s tím, že v případě opilosti může hrozit z jeho strany nějaké nebezpečí. Tyto teorie tedy počítají s tím, že každý si musí být vědom, že v opilosti může jednat násilně, i když s takovýmto jednáním nemá zkušenosti. U pachatele se tedy vyžaduje povědomí o nebezpečí opojení a ne povědomí o jeho vlastní nebezpečnosti. Tím pádem je v této teorii rozeznatelnější hranice mezi *actio libera in causa* a trestným činem opilství. Dle této teorie by zněl trestný čin opilství takto: „*Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky přivede, byť i z nedbalosti, do nebezpečného opojení...*“.⁷⁵

Proti teorii konkrétního ohrožovacího deliktu lze vznést následující argument, a to nedostatečné rozlišení mezi trestným činem opilstvím a *actio libera in causa*. Musel by být zkoumán vnitřní vztah pachatele ke kvazideliktu. Šlo by vždy o konkrétní kvazidelikt, se kterým pachatel počítal nebo měl a mohl počítat. Proti teorii abstraktního ohrožovacího deliktu můžeme argumentovat tím, že u trestného činu opilství nestačí provedení jednání, jako u jiných abstraktně ohrožovacích deliktů, ale musí dojít ke spáchání určitého kvazideliktu.⁷⁶

Z mého pohledu mají obě teorie své nedostatky, ovšem teorie abstraktního ohrožovacího deliktu mi připadá nejlogičtější. Samotné opojení se netrestá, je zapotřebí i druhého jednání, a to spáchání kvazideliktu. Ten považuji za objektivní podmínku trestnosti. Zdá se mi nelogické žádat po pachateli, aby počítal s tím, že v nepřičetnosti spáchá čin jinak trestný. Z těchto důvodů považuji, stejně jako většina odborníků, trestný čin opilství za abstraktní ohrožovací delikt.

⁷³ ŘÍHA, Jiří. Ještě k trestnému činu opilství. *Bulletin advokacie*, 2006, s. 32.

⁷⁴ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 269.

⁷⁵ ŘÍHA, Jiří. Ještě k trestnému činu opilství. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 4, s. 34.

⁷⁶ Tamtéž. s. 33.

2.2.6. Příčinná souvislost

Dalším obligatorním znakem objektivní stránky je příčinná souvislost mezi jednáním a následkem, není tomu samozřejmě jinak ani u trestného činu opilství. Požitím nebo aplikací návykové látky musí dojít ke stavu nepřičetnosti, kdy následkem je ohrožení veřejného pořádku. Dále pak spácháním činu jinak trestného musí dojít k porušení nebo k ohrožení konkrétního zájmu.⁷⁷

2.3. Subjekt

Dle subjektu můžeme trestné činy třídit do tří skupin, a to na trestné činy obecné, kdy pachatelem může být kdokoliv, zvláštní, které vyžadují subjekt speciální, a nakonec vlastnoruční.⁷⁸

Trestný čin opilství je vlastnoručním deliktem, což znamená, že pachatelem může být pouze ten, kdo takovýto čin spáchá sám. „*Skutková podstata trestného činu předpokládá bezprostředně tělesný akt, který pachatel musí provést osobně, protože jinak by nebyl naplněn znak jednání.*“ Tudíž vlastnoruční delikty mohou být spáchány jen osobním jednáním pachatele. Název těchto deliktů je poněkud zavádějící, nemusí být vždy spáchány rukou. Rozlišujeme vlastnoruční delikty „tělesné“, delikty s nutným osobním jednáním, a takové, u nichž osobní provedení vyžaduje rodinné právo (např. bigamie).⁷⁹

Vlastnoruční delikty nemohou být provedeny ve spolupachatelství a také nepřímé pachatelství je u těchto vyloučené. U trestného činu opilství se obvykle vylučuje i účastenství.

Jak jsem výše zmínila u trestného činu opilství nepřímé pachatelství možné není, ale lze využít nepřičetného jako „živého nástroje“, ať už mu nepřímý pachatel podá návykovou látku nebo využije jeho nepřičetnosti. Samotné přivedení jedince do stavu nepřičetnosti bez takového úmyslu není trestné, ani když se tento dopustí činu jinak trestného.⁸⁰

⁷⁷ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 268.

⁷⁸ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 58 – 59.

⁷⁹ DOLENSKÝ, Adolf. Vlastnoruční delikty. *Všehrd*, 1993, č. 2, s. 16.

⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník : komentář. II., § 140 - § 421*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 3048 (§ 360).

Spolupachatelství u trestného činu opilství nepřichází v úvahu ani v jedné z jeho tří forem. Lze uvažovat o případu podobném, a to o tzv. souběžném pachatelství, kdy každý z pachatelů naplní samostatně znaky trestného činu opilství.⁸¹

Účastenství je u vlastnoručních deliktů možné, ovšem u trestného činu opilství se zásadně vylučuje. Organizátorství je ze své povahy vyloučeno. Pokud by organizátor zosnoval nebo řídil spáchání trestného činu opilství, nejednalo by se o trestný čin opilství, ale o actio libera in causa dolózní. Ovšem nespátřuji žádný důvod, proč by tak činil. Pokud by návodce úmyslně vzbudil v jiném rozhodnutí uvést se do stavu nepřičetnosti a v tomto stavu spáchat konkrétní kvazidelikt, jednalo by se buď o nepřímé pachatelství, nebo o actio libera in causa dolózní. Pokud by návodce navedl jiného jen k tomu, aby se uvedl do stavu nepřičetnosti, nebyl by návodce trestně odpovědný, jelikož uvedení se do stavu nepřičetnosti trestné není. V případě pomoci už to tak jisté není. Troufám si tvrdit a ztotožňuji se tak s názorem pana Říhy, že účastenství ve formě pomoci je u trestného činu opilství možné. Dle definice z Jelínkovy učebnice je „*pomocníkem ten, kdo jinému úmyslně umožní nebo usnadní spáchání trestného činu*“⁸². U trestného činu opilství se může jednat jak o pomoc fyzickou (např. objednávání a donášení dalšího alkoholu), tak psychickou (např. povzbuzování k pití alkoholu). Pomocník musí jednat v úmyslu a jeho jednáním a jednáním pachatele trestného činu opilství musí být v příčinné souvislosti. K tomuto uvádí Říha následující příklad. „*Osoba A ví o násilnické povaze osoby B, ví, že se v nepřičetnosti dopustí výtržnosti, že bude ničit zařízení restaurace, že napadne obsluhu, kterou nemá v lásce atd., jako se to stalo už v několika předchozích případech. Povzbuzuje ho v pití a objedná mu je na vlastní účet. Osoba B pak v nepřičetnosti spáchá kvazidelikt, odpovídat bude za trestný čin opilství dle §201a odst. 1 TZ (dnes § 360 odst.1) a osoba A podle mého názoru za pomoc k tomuto činu.*“ S tímto názorem, jak jsem již řekla, souhlasím. U trestného činu opilství návod a organizátorství můžeme vyloučit, ovšem pomoc vyloučit z těchto evidentních důvodů nelze.⁸³

Co se týká souběhu trestného činu opilství s kterýmkoliv jiným trestným činem, tak jednočinný souběh nepřichází v úvahu. „*Souběh trestného činu opilství podle §*

⁸¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009. s. 294.

⁸² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009. s. 310.

⁸³ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 274.

201a tr. zák. s kterýmkoliv jiným trestným činem je vyloučen, neboť trestný čin opilství podle § 201a tr. zák. má své místo jen tam, kde se pachatel zaviněně uvedl do stavu nepřičetnosti a je tedy nepřičetný⁸⁴. Souběh vícečinný možný je. Pachatel se uvede do stavu nepřičetnosti a v tomto stavu spáchá kvazidelikt, následně se ocitne ve stavu zmenšené přičetnosti a spáchá trestný čin krádeže. Pachatel bude odpovědný za trestný čin opilství a za trestný čin krádeže ve vícečinném souběhu.⁸⁵ Na otázku jednotnosti skutku nalezneme odpověď v následujícím rozhodnutí Nejvyššího soudu. „Jestliže se pachatel v témže stavu nepřičetnosti dopustil více útoků, které jinak mají znaky trestných činů, a to i různých skutkových podstat, je nutno takové útoky posuzovat z hlediska znaků trestného činu opilství podle § 201a tr. zák. jako jedno jednání – jeden skutek.“⁸⁶

Lze tedy shrnout, že pachatel trestného činu opilství může být kdokoliv, ale musí tento spáchat osobně. Nelze spáchat tento čin formou spolupachatelství, nepřímého pachatelství a vyloučeno je též účastenství, ale jen ve formě organizátorství a návodu, pomoc možná je. Jednočinný souběh oproti vícečinnému je u trestného činu opilství nemožný, jelikož dopuštění se v nepřičetnosti více útoků na zájmy chráněné zákonem je jedním skutkem.

2.4. Subjektivní stránka

Dikce trestního zákoníku stanoví, že pachatel se do stavu nepřičetnosti musí uvést minimálně z nedbalosti. „Kdo se požitím návykové látky přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti,…” Tudíž trestný čin opilství lze spáchat jak úmyslně, tak nedbalostně. Ovšem zavinění, jak jsem již zmínila výše, se vztahuje pouze na uvedení se do stavu nepřičetnosti, nikoliv na kvazidelikt. Kdyby tomu tak bylo, jednalo by se o případy *actio libera in causa* a pachatel by byl plně trestně odpovědný, i když v době spáchání trestného činu se nacházel ve stavu nepřičetnosti.⁸⁷ „Zavinění u trestného činu opilství se zkoumá ve vztahu ke stavu nepřičetnosti a ve vztahu k jednání, kterým se pachatel do tohoto stavu uvedl.“⁸⁸

Dá se říci, že subjektivní stránka trestného činu opilství určí, zda se o tento

⁸⁴ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. listopadu 2006, sp.zn. 7 Tdo 1379/2006.

⁸⁵ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4, s. 275.

⁸⁶ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2009, sp.zn. 6 Tdo 663/2009.

⁸⁷ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 59.

⁸⁸ TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, č. 3, s. 28.

bude jednat nebo nikoliv. Je nutné, aby se spolehlivě ozřejmilo, jestli se pachatel do stavu nepřičetnosti uvedl zaviněně nebo bez své viny. Pokud se do stavu nepřičetnosti skutečně zaviněně přivedl, tak musíme zjišťovat formu a obsah zavinění.⁸⁹

Po zjištění formy a obsahu zavinění, můžeme dojít ke třem následujícím výsledkům.

„Úmyslná i nedbalostní intoxikace, respektive přivedení se do stavu nepřičetnosti a následné spáchání trestného činu bez specifického zavinění“ – pachatel bude odpovědný za trestný čin opilství dle § 360 odst. 1 trestního zákoníku.

„Úmyslná intoxikace, respektive přivedení se do stavu nepřičetnosti a spáchání konkrétního úmyslného trestného činu“ – pachatel bude odpovědný za příslušný úmyslný trestný čin, nikoliv za trestný čin opilství. Jedná se o případ actio libera in causa dolózní dle § 360 odst. 2 trestního zákoníku.

„Nedbalostní intoxikace, respektive přivedení se do stavu nepřičetnosti a tím spáchání skutkové podstaty trestného činu nedbalostní povahy“ – pachatel tímto spáchá příslušný nedbalostní trestný čin, nikoliv trestný čin opilství. Jedná se o případ actio libera in causa culpózní dle § 360 odst. 2 trestního zákoníku.⁹⁰

Všechny předchozí výsledky mají společné, *„že zavinění pachatele zahrnuje jak přivedení se do stavu nepřičetnosti, tak současně i spáchání trestného činu v tomto stavu, i když ve vztahu k intoxikaci, respektive nepřičetnosti a k výsledku se formy zavinění liší“*⁹¹.

Pokud by se pachatel do stavu nepřičetnosti přivedl nezaviněně, nebyl by trestně odpovědný dle § 26 trestního zákoníku. Jednalo by se například o případ patologické opilosti, o kterém pojednává judikatura Nejvyššího soudu. Rozhodnutí o nepřičetnosti, kterou způsobila patická opilost, dle § 26 TZ, musí stát jak na znaleckém posudku, tak i na spolehlivých důkazech o tom, že si obviněný uvedený stav nezavinil ani z nedbalosti sám a že patologickou opilost nemohl předpokládat.⁹² Stejně tak by pachatel nebyl trestně odpovědný dle § 26 TZ, pokud by se nacházel v konečné fázi závislosti na alkoholu a nebyl by z tohoto důvodu schopen odolat

⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník : komentář. II., § 140 - § 421*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 3049 (§ 360).

⁹⁰ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva. Část II. Základy trestní odpovědnosti*. 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, s. 256.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.října 2000, sp.zn. 9 Tz 216/2000

požití alkoholického nápoje a tím pádem by nemohl ani ovládat to, jestli se do stavu nepřičetnosti přivede požitím alkoholu a v tomto stavu spáchá čin jinak trestný.⁹³

2.4.1. Actio libera in causa

Subjektivní stránka u trestného činu opilství působí jak v praxi tak v teorii častokrát potíže. Trestný čin opilství je v mnoha směrech trestným činem specifickým a zcela neodpovídá zásadě zavinění. Je zajisté komplikované určit, zda se pachatel uvedl do stavu nepřičetnosti s úmyslem spáchat trestný čin, nebo zda se do tohoto stavu uvedl, i když věděl nebo vědět měl a mohl, že ve stavu nepřičetnosti se může dopustit protiprávního jednání nebo zda skutečně spáchal trestný čin opilství. První dva případy označujeme jako actio libera in causa dolózní a actio libera in causa culpózní.

Zákonnou definici obou actiones liberae in causa nalezneme v § 360 odst. 2 trestního zákoníku. „*Ustanovení odstavce 1, jakož i § 26 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin, nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti.*“ V tomto můžeme český trestní zákoník vyzdvihnout oproti zahraničním úpravám, které zřídka upravují jak actio libera in causa dolosa, tak i actio libera in causa culposa.

Actio libera in causa je pouze trestněprávní konstrukce, která zakládá trestní odpovědnost pachatele, a to i přes jeho nepřičetnost v době páchání trestného činu. Tento institut vylučuje použití trestného činu opilství. Lze jej rozdělit do dvou fází. První částí jednání je příčina (causa), kdy je pachatel ještě přičetný, ale uvádí se do stavu nepřičetnosti (např. požíváním alkoholu nebo jiných drog) a druhou část jednání (actio) lze označit za následek první části jednání.⁹⁴

V německé právní teorii můžeme nalézt různá dogmatická řešení tohoto institutu. Základními řešeními jsou řešení v rámci skutkové podstaty trestného činu, teorie výjimky a teorie neslučitelnosti. Příznivci prvního uvedeného řešení jsou toho názoru, že a.l.i.c. není výjimkou z § 26 trestního zákoníku, že pachatel musí být v době činu přičetný a hledají zdůvodnění správným výkladem skutkové podstaty. Naopak zastánci teorie neslučitelnosti tvrdí, že a.l.i.c. je s platným právem neslučitelná (tuto teorii v českém trestním právu nelze uplatnit, jelikož ČR tento

⁹³ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.ledna 2008, sp.zn. 11 Tdo 1482/2007.

⁹⁴ RÍHA, Jiří. Actio libera in causa – 1.část. *Trestněprávní revue*, 2006, roč. 5., č.2, s. 33.

institut v zákoně výslovně upravuje). Pro české trestní právo se nejvíce hodí teorie výjimky. Stoupenci této teorie prohlašují, že a.l.i.c. je výjimkou z § 26 trestního zákoníku a přivedení se do stavu nepřičetnosti ještě není znakem skutkové podstaty, tím je až jednání, které následuje až poté, co pachatel je nepřičetný.⁹⁵

Nejvýznamnější roli u a.l.i.c. hraje subjektivní stránka. Jak jsem již uvedla výše, v případě a.l.i.c. je pachatelovo jednání dvoufázové a u a.l.i.c. dolosa neboli „napítí se na kuráž“ se úmysl pachatele musí vztahovat na obě jednání, tudíž jak na uvedení do stavu nepřičetnosti, tak na spáchání konkrétního trestného činu v tomto stavu. Kdyby se úmysl nevztahoval na uvedení se do stavu nepřičetnosti, není možné toto jednání označit za a.l.i.c. dolosa. Pachatel by byl maximálně odpovědný za nedbalostní a.l.i.c. Tudíž v případě, kdy se pachatel přivede z nedbalosti do stavu nepřičetnosti, spáchá nedbalostní trestní čin, a to i kdyby ve stavu nepřičetnosti provedl trestný čin podle své představy, kterou měl před tím, že se stal nepřičetným. *„Pokud by v trestním zákoníku nebyla upravena skutková podstata postihující nedbalostní formu zavinění, nastoupila by trestní odpovědnost za trestný čin opilství, který je k oběma formám a.l.i.c. v poměru subsidiarity. Úmysl spáchat trestný čin před přivedením se do stavu nepřičetnosti tak lze hodnotit jako předčasný, který se neprojevil do konkrétního představovaného děje, a je proto vzhledem k trestnosti za účinek irelevantní (pachatel však může být postižen pro přípravu nebo pokus trestného činu).“* A.l.i.c. culposa se pachatel dopustí v případě, kdy se ať už úmyslně nebo z nedbalosti přivede do stavu nepřičetnosti, aniž by před tímto zamýšlel spáchání trestného činu, a následně se dopustí protiprávního jednání, za které bude odpovědný, protože věděl, že se takového jednání mohl dopustit, ale doufal, že se tak nestane nebo měl nebo mohl vědět, že se do stavu nepřičetnosti uvést neměl, protože v tomto stavu páchá, případně může se dopouštět trestného činu.⁹⁶

Obě actiones liberae in causa lze spáchat jak konáním, tak opomenutím. Co se týká první fáze jednání v rámci tohoto institutu, lze říci, že uvést se do stavu nepřičetnosti opomenutím nastane velmi zřídka. Lze uvést opět příklad, kdy pachatel neužije léky, které mu předepsal lékař. Druhá fáze u actio libera in causa dolozní je častěji páchána formou opomenutí (např. železniční zřízenec se uvede do stavu nepřičetnosti, aby nepřehodil výhybku a způsobil tak vlakové neštěstí), ale vyskytují

⁹⁵ RÍHA, Jiří. Actio libera in causa – 1.část. *Trestněprávní revue*, 2006, roč. 5., č.2, s. 35-40.

⁹⁶ RÍHA, Jiří. Actio libera in causa – 2.část. *Trestněprávní revue*, 2006, roč. 5., č.3, s. 69-71.

se i případy, kdy tato je spáchána konáním (např. u některých pachatelů se může projevit sexuální deviace až ve stavu nepřičetnosti). Ale je značně nepravděpodobné, že by pachatel v nepřičetnosti konal dle předem připraveného plánu. Jednání formou konání je lépe představitelné a dozajista častější u a.l.i.c. kulpózní (např. řidič v nepřičetnosti způsobí při řízení automobilu dopravní nehodu a zraní chodce).⁹⁷

A.l.i.c. lze spáchat i ve stádiu pokusu. Ovšem důležité je položit si otázku, jaké chování již lze za pokus označit. Podle logiky a teorie trestního práva není subjekt trestně odpovědný za přivedení se do stavu nepřičetnosti, ovšem pokud pachatel svým jednáním ve stavu nepřičetnosti bezprostředně směřuje k dokonání svého činu, lze mít zato, že pokus nastává právě okamžikem přivedení se do stavu nepřičetnosti. Toto zvláštní pravidlo platí u *omissio libera in causa*. „*Pachatel si již zbavením způsobilosti podniknout přikázané konání odnímá možnost odvrátit trestněprávní následek, ztrácí tedy vládu nad dalším průběhem dění.*“ Ovšem ve většině případu můžeme za okamžik, kdy se jednání stává pokusem, označit zahájení provádění deliktu ve stavu nepřičetnosti.⁹⁸

Účastenství u trestných činů spáchaných a.l.i.c. je taky možné za splnění určitých podmínek. Musí se vždy jednat o úmyslnou a.l.i.c., účastník se musí podílet na první, druhé nebo obou fázích a.l.i.c. a musí mít úmysl vztahující se nejen k vyvolání nepřičetnosti pachatele, ale i k jeho trestnému jednání ve stavu nepřičetnosti. V případě spolupachatelství na trestném činu, který jeden ze spolupachatelů spáchá formou a.l.i.c., se musí druhý spolupachatel podílet na druhé fázi jednání, popřípadě na obou fázích a.l.i.c. Spolupachatelé dále musí jednat ve společné shodě a jejich dohoda musí obsahovat i úmysl minimálně jednoho spolupachatele přivést se do stavu nepřičetnosti.⁹⁹

„Institút a.l.i.c. je použitelný v zásadě pro všechny trestné činy. Tento institút má své opodstatnění a je vhodným teoretickým i zákonným doplňkem ustavení o nepřičetnosti a plasticky pokrývá značnou část trestné činnosti spáchané v úplném opojení, přičemž případné mezery v trestní odpovědnosti subsidiárně doplňuje skutková podstata trestného činu opilství.“¹⁰⁰

⁹⁷ RÍHA, Jiří. Actio libera in causa – 2.část. *Trestněprávní revue*, 2006, roč. 5., č.3, s. 72-73.

⁹⁸ Tamtéž. s. 75-76.

⁹⁹ Tamtéž. s. 76-79.

¹⁰⁰ Tamtéž. s. 79.

3. Trestní sazba a sankce v rámci trestného činu opilství

Ustanovení § 26 pojednávající o nepřičetnosti stanoví, že *„kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný“*. Ovšem trestní zákoník upravuje i dvě výjimky z tohoto ustanovení, a to v § 360. Pachatelé, kteří si stav nepřičetnosti přivodili vlastním jednáním, požíváním nebo aplikací návykových látek, a následně naplnili znaky konkrétního trestného činu, nesou za své jednání trestní odpovědnost. Jedná se o případy *actio libera in causa dolosa a culposa* a trestného činu opilství.¹⁰¹

3.1. Trestní sazba

Dle trestního zákoníku bude ten, kdo naplní znaky skutkové podstaty trestného činu opilství *„potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let, avšak dopustí-li se činu jinak trestného, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán tímto trestem mírnějším“*. Bohužel nový trestní zákoník pokračuje ve zvyšování trestní sazby u trestného činu opilství jako jeho předchůdci¹⁰², a tím tak vytváří kuriózní situaci v českém trestním právu.

Nový trestní zákoník zavedl do českého trestní práva tzv. bipartici trestných činů. Od 1.1.2010 tak české trestní právo rozděluje trestní delikty na přečiny a zločiny. Definici přečinů nalezneme v § 13 odst. 2. Jedná se o *„všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let“*. Zločiny oproti přečinům jsou definovány negativně, a to v ustanovení § 13 odst. 3. Jedná se o *„všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny“*. U úmyslným trestných činů je tak rozhodující výše horní hranice trestní sazby, oproti tomu u nedbalostních trestných činů horní hranice trestní sazby nerozhoduje, tyto jsou přečiny vždy. Trestní zákoník také zavádí podkategorii zločinů, a to zvláště závažné zločiny. Tyto jsou definovány jako *„úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní*

¹⁰¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručky MS. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995. s. 76.

¹⁰² V rakouském trestním zákoně z roku 1852 činila trestní sazba u opilství 6 měsíců, v trestním zákoně z roku 1950 pak 5 let a předchozí právní úprava stanovila trestní sazbu na 8 let.

hranicí trestní sazby nejméně deset let“. Dle nové právní úpravy, tak trestný čin opilství může být nejen přečinem a zločinem, ale i zvlášť závažným zločinem.¹⁰³

Korektivem vysoké trestní sazby trestného činu opilství je věta za středníkem v § 360 odst. 1, která stanoví, že pokud pachatel ve stavu nepřičetnosti spáchá čin jinak trestný, u kterého je zákonem stanoven mírnější trest než u trestného činu opilství, použije se tento mírnější trest. Určení, který trest je pro pachatele mírnější se řídí podle následujících pravidel. *„Vychází se především z horní hranice trestu odnětí svobody, je-li tato stejná, pak z dolní hranice trestu odnětí svobody. Pokud je i ta stejná, je mírnějším to ustanovení, u něhož trestní zákon (v obecné i zvláštní části) připouští vedle trestu odnětí svobody alespoň jeden další alternativní druh trest jako trest samostatný*“. Více pravidel nelze užít, jelikož u trestného činu opilství zákonodárce zakotvil pouze trest odnětí svobody.¹⁰⁴ Pokud soud neukládá trest v rámci trestní sazby u opilství, musí se ve výroku o trestu vyjádřit, že *„obviněný byl potrestán mírnějším trestem za čin jinak trestný, na který trestní zákoník stanoví mírnější trest*“.¹⁰⁵

Trestní sazba u trestného činu opilství se mi jeví jako nejproblematictější a nejkurióznější část celé jeho konstrukce. Tvrdost sankce neodpovídá pojetí trestného činu opilství jako abstraktně ohrožovacího trestného činu. Místo toho, aby se zákonodárce zaměřil na celý obsah jednání v rámci trestného činu opilství, zaměřuje se zejména na objektivní podmínku trestnosti, tzv. kvazidelikt. Tudíž ve většině případů se postihuje a bude postihovat pouze kvazidelikt a nikoli abstraktně ohrožovací trestný čin opilství. Dle Říhy se *„ztrácejí jakékoliv (sporné) výhody zvláštní konstrukce skutkové podstaty opilství a z tohoto trestného činu se učinila nikoliv zdánlivá, ale skutečná výjimka z úpravy nepřičetnosti v obecné části trestního zákoníku*“. Tudíž navrhuje, aby se *„zákonodárce vrátil k pojetí výjimky, podle něhož se ustanovení o nepřičetnosti neužije v případě, kdy si pachatel zaviněně způsobil nepřičetnost, a upravit takovou výjimku přímo v obecné části v rámci úpravy nepřičetnosti, případně i s fakultativním nebo obligatorním zmírněním trestu*“. Dle mého názoru je nová trestní sazba symbolem nepochopení trestné činu opilství ze

¹⁰³ JELÍNEK, Jiří. Pojem trestného činu a kategorizace trestných činů. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, s. 40- 41.

¹⁰⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník : komentář. II., § 140 - § 421*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 3048 (§ 360).

¹⁰⁵ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.listopadu 2006, sp.zn. 7 Tdo 1379/2006

strany zákonodárce a považují snížení trestní sazby v následujících nových úpravách za více než žádoucí.¹⁰⁶

3.2. Sankce

Nový trestní zákoník zůstal u pojetí dvojkolejnosti sankcí. Za spáchání trestného činu opilství lze tedy uložit jak trest, tak ochranné opatření.

3.2.1. Tresty

Ohledně druhů trestů není soud omezen pouze ustanovením § 360 odst. 1. Za trestný čin opilství tak nemusí být uložen pouze trest odnětí svobody, ale i různé alternativní tresty, které trestní zákoník v obecné části dovoluje.¹⁰⁷

Trestní zákoník zakotvuje v ustanovení § 53 odst. 2, které tresty lze uložit samostatně, aniž by byly zmíněny v konkrétním ustanovení u konkrétního trestného činu. Za trestný čin opilství tak lze za určitých podmínek místo trestu odnětí svobody uložit samostatně trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest, trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a trest vyhoštění.

Trest domácího vězení lze samostatně uložit při spáchání přečinu. Tudíž aby pachatel trestného činu opilství mohl být tento uložen, musí se do stavu nepřičetnosti uvést nedbalostně nebo naplnit skutkovou podstatu činu jinak trestného, u kterého zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Soud trest domácího vězení může uložit v případě, kdy vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba. Další podmínkou uložení tohoto trestu je písemný slib pachatele, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.¹⁰⁸

Trest obecně prospěšných prací lze taktéž uložit samostatně, pokud se pachatel dopustil přečinu a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba. Tudíž pro uložení

¹⁰⁶ ŘÍHA, Jiří. Ještě k trestnému činu opilství. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 4, s. 35.

¹⁰⁷ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 59.

¹⁰⁸ § 60 odst. 1 a 2 zákona č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

tohoto trestu v rámci trestného činu opilství platí stejné podmínky jako u trestu domácího vězení.¹⁰⁹

Peněžitý trest může soud uložit, pokud pachatel pro sebe nebo pro jiného úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch nebo v případě, že pachatel se dopustil přečinu a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele nepodmíněný trest odnětí svobody současně neukládá. V případě trestného činu opilství se musí pachatel do stavu nepřičetnosti uvést úmyslně a (snažit se) získat majetkový prospěch nebo trestný čin opilství musí být kvalifikován jako přečin.¹¹⁰

U trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce musí pachatel trestného činu opilství, aby tento trest mohl soud uložit jako trest samostatný, splnit následující podmínky. Uvést se do stavu nepřičetnosti úmyslně a dopustit se činu jinak trestného v souvislosti s návštěvou takové společenské akce. Dále je zapotřebí, aby trestný čin opilství byl kvalifikován jako přečin a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.¹¹¹

Trest vyhoštění může pachateli trestného činu opilství soud uložit samostatně v případě, že tento není občanem České republiky a vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.¹¹²

Z výše uvedeného vyplývá, že trestní sazba u trestného činu opilství činí komplikace v ukládání samostatných alternativních trestů. Tyto lze uložit jen za splnění uvedených podmínek. Kdyby zákonodárce kvalifikoval trestný čin opilství jako přečin a stanovil u tohoto trestného činu horní hranici trestní sazby maximálně do pěti let, byl by to správný krok k právní jistotě.

3.2.2. Ochranná opatření

Ochranná opatření jsou vedle trestů trestními sankcemi, které lze uložit pachateli trestného činu. Dle trestního zákoníku lze ochranná opatření ukládat jak

¹⁰⁹ § 62 odst. 1 tamtéž.

¹¹⁰ § 67 zákona č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹¹¹ § 76 tamtéž.

¹¹² § 80 tamtéž.

samostatně, tak vedle trestu, pokud jsou splněny zákonné podmínky. Ovšem na rozdíl od trestů, lze ochranná opatření uložit i osobě, která není za své jednání trestně odpovědná.

Nově trestní zákoník upravuje zásadu přiměřenosti, a to v ustanovení § 96 odst. 1, ve kterém stanoví, že *„nelze uložit ochranné opatření, není-li přiměřené povaze a závažnosti pachatelem spáchaného činu a nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, jakož i osobě pachatele a jeho poměrům“*. Z tohoto ustanovení vyplývá, že zásada přiměřenosti je tvořena čtyřmi podmínkami, a to povahou a závažností spáchaného činu, nebezpečím, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, osoba pachatele a jeho poměry. Dle právní teorie je třeba k těmto podmínkám přistupovat při ukládání ochranného opatření tak, že je zapotřebí tyto naplnit a zkoumat kumulativně.¹¹³

Účelem ochranného opatření je zejména léčba pachatele a ochrana společnosti. Zároveň uložené a vykonané ochranné opatření nesmí způsobit větší újmu než je nezbytné k dosažení účelu. *„Z tohoto hlediska je tak nutné, aby existoval vztah proporcionality mezi újmou zažívanou pacientem při uložení, resp. vykonávání ochranné léčby a účelem, tedy samotnou léčbou.“*¹¹⁴

Trestní zákoník rozlišuje tyto druhy ochranného opatření – ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova.¹¹⁵

Pokud pachatel spáchá trestný čin opilství, soud mu může uložit ochranné léčení dle § 99 odst. 2 písm. b v případě, kdy zneužívá návykovou látku a pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním spáchal trestný čin.¹¹⁶

Nově právní úprava trestního zákoníku upravuje trvání ochranného léčení, a to v ustanovení § 99 odst. 6, který stanoví: *„Ochranné léčení potrvá, dokud to vyžaduje jeho účel, nejdéle však dvě léta; nebude-li v této době léčba ukončena, rozhodne soud před skončením této doby o jejím prodloužení, a to i opakovaně, vždy však nejdéle o další dvě léta; jinak rozhodne o propuštění z ochranného léčení.“* Návrh na

¹¹³ MATIAŠKO, Maroš. Ochranné léčení v novém trestním zákoníku: ke třem vybraným otázkám. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 90 – 91.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ § 98 odst.1 zákona č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁶ § 99 odst.2 písm. b zákona č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

prodloužení ochranného léčení může podat zdravotnické zařízení, státní zástupce nebo osoba, na které se ochranné léčení vykonává. Zdravotnické zařízení musí tento návrh podat dva měsíce před uplynutím lhůty dvou let od počátku výkonu ochranného léčení, ve kterém musí být obsažen průběh a výsledky ochranného léčení a odůvodnění pokračování v léčbě.¹¹⁷ Soud musí zjistit a rozhodnout dle skutečného stavu věci, k jehož zjištění bude zapotřebí nového znaleckého posudku. Stanovení jakési hranice doby trvání ochranného léčení je dozajista správným krokem v trestním právu. Je tím tak vytvořen tlak na zdravotnické zařízení, které musí vždy prodloužení ochranného léčení zdůvodňovat a nebudou tak nastávat případy, kdy pacienti jsou drženi ve zdravotnických zařízeních bezdůvodně.¹¹⁸

V případě pachatele, který spáchá trestný čin opilství, lze uložit zabezpečovací detenci dle ustanovení § 100 odst. 2 písm. b, když se „*oddává zneužívání návykové látky, znovu spáchal zvlášť závažný zločin, ač již byl pro zvlášť závažný zločin spáchaný pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta, a nelze očekávat, že by bylo možné dosáhnout uložením ochranného léčení dostatečné ochrany společnosti, a to i s přihlédnutím k již projevenému postoji pachatele k ochrannému léčení*“. Ze zmíněného vyplývá, že zabezpečovací detence nastává v případech, kdy ochranné léčení není účelné pro pachatele. Lze tedy vyvodit, že zabezpečovací detence je ochranné opatření, které má závažnější důsledky pro pachatele než ochranné léčení. Zabezpečovací detence primárně slouží k ochraně společnosti, rehabilitační nebo resocializační působení je druhořadé. Na rozdíl od ochranného léčení trestní zákoník nestanoví hranici trvání pro zabezpečovací detenci. Tato trvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti. Zároveň ale zákon ukládá soudu povinnost jednou za dvanáct nebo šest měsíců u mladistvých přezkoumat, zda důvody pro uložení zabezpečovací detence nadále přetrvávají. Zabezpečovací detenci může soud změnit na ústavní ochranné léčení, pokud jsou pro to splněny podmínky.¹¹⁹

Ochranné opatření v podobě zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty lze pachateli trestného činu opilství uložit, pokud mu nebyl uložen trest propadnutí věci

¹¹⁷ § 353 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁸ MATIAŠKO, Maroš. Ochranné léčení v novém trestním zákoníku: ke třem vybraným otázkám. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 93-94.

¹¹⁹ § 100 odst.2 písm. b a § 100 odst.5 a odst.6 zákona č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

nebo jiné majetkové hodnoty a ohrožuje-li bezpečnost lidí nebo majetku, popřípadě společnosti, anebo hrozí nebezpečí, že bude sloužit ke spáchání zločinu, byla-li věc nebo jiná majetková hodnota získána tímto trestným činem nebo jako odměna za něj a nenáleží-li vůbec nebo jen z části pachateli za splnění dalších podmínek, které zakotvuje trestní zákoník.¹²⁰

Ochrannou výchovu lze uložit pouze mladistvému. Podmínky ochranné výchovy upravuje zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Mladistvému, který spáchá přečin opilství, lze ochrannou výchovu uložit, pokud o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije, dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy. Zároveň lze ochrannou výchovu uložit pouze v případě, když nepostačuje uložení výchovných opatření. Ochranná výchova trvá, dokud tak vyžaduje její účel, ale lze ji prodloužit jen do dovršení devatenáctého roku mladistvého.¹²¹

¹²⁰ §101 zákona č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹²¹ § 22 zákona č. 218/2003, zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

4. Komparace české právní úpravy trestného činu opilství s úpravou německou a slovenskou

Právní úprava trestného činu opilství je zakotvena v mnoha zemích kontinentální Evropy. Komparace těchto úprav je důležitá zejména z toho ohledu, že při porovnávání můžeme zhodnotit, jaké výhody a nevýhody nalezneme v úpravě české a v úpravách zahraničních a následně se pokusit převzít výhody zahraničních úprav do českého trestního práva. V následujících podkapitolách budu porovnávat českou právní úpravu trestného činu opilství s úpravami našich sousedů, a to s Německem a Slovenskem.

4.1. „Vollrausch“ dle německé právní úpravy

Německý trestní zákon (StGB) z roku 1871 rozděluje stejně jako současná česká právní úprava trestné delikty na zločiny a přečiny a vychází z formálního pojetí trestného činu. StGB je rozdělen do dvou částí – do části obecné a zvláštní.¹²²

Stejně jako je tomu v České republice i v SRN je pachatel trestně odpovědný, i když jednal v nepřičetnosti, pokud jeho nepřičetnost nebyla vyvolána duševním defektem. Takovému pachateli lze uložit trest za trestný čin opilství (Vollrausch) nebo dle zásad *actiones liberae in causa*.¹²³

Termín Vollrausch lze do českého jazyka přeložit jako „plné opojení“. Tento byl do německého trestního zákona zařazen v roce 1933 a můžeme ho nalézt v 27. oddíle zvláštní části StGB pod Trestnými činy všeobecně nebezpečnými v ustanovení § 323a.¹²⁴

O skutkové podstatě „plného opojení“ je v StGB pojednáváno ve třech odstavcích, jejichž obsah lze přeložit následovně. (1) *„Kdo se úmyslně nebo z nedbalosti požitím alkoholických nápojů nebo jiných omamných prostředků uvede do stavu opojení, bude potrestán trestem odnětí svobody až na 5 let nebo peněžitým trestem, jestliže v tomto stavu spáchá protiprávní čin a za něj nebude moci být potrestán, protože v důsledku opojení byl nepřičetný nebo protože se toto nedá vyloučit“*. (2) *„Trest nesmí být přísnější než trest, který hrozí v případě činu*

¹²² LANGER, Petr. Trestný čin opilství. Bulletin advokacie, 2005, č. 3, s. 28.

¹²³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. Nepřičetný pachatel. Příručky MS. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995. s. 87.

¹²⁴ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. Bulletin advokacie, 2005, č. 3, s. 28.

spáchaného v opojení“. (3) „Čin se stíhá jen na návrh, se zmocněním nebo na žádost o potrestání, jestliže je čin spáchaný v opojení stíhatelný jen na návrh, se zmocněním nebo na žádost o potrestání“.¹²⁵

Nesporným kladem německé právní úpravy je pětiletá horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody, která není ohraničena dolní trestní sazbou. Plné opojení v rámci německého trestního práva je tak vždy přečinem, jelikož zločiny jsou v německém trestním právu ty trestné činy, za které hrozí trest odnětí svobody v minimální výši jednoho roku. Ustanovení § 323a StGB tak zabezpečuje větší právní jistotu než český trestní zákoník. Dle mého názoru by se český zákonodárce touto trestní sazbou měl inspirovat. „*Chceme-li postihovat především zaviněné přivedení se do stavu nepřičetnosti vlivem návykové látky, musíme podle toho upravit též sankci za tento trestný čin a nevázat ji na ustanovení o kvazideliktu, neboť ten je rozhodující pouze proto, zda vůbec půjde o trestní jednání.*“¹²⁶

V českém i německém trestním zákoně jsou zakotvena stejná ustanovení, dle kterých nesmí být trest za trestný čin opilství nebo za plné opojení přísnější, než ten který hrozí za čin jinak trestný. Další shodu nalezneme v názorech německé a české trestní nauky, které řadí trestný čin plného opojení a trestný čin opilství do skupiny vlastnoručních a abstraktních ohrožovacích deliktů.¹²⁷

Stejně jako česká právní úprava i úprava německá vyžaduje pro trestný čin plného opojení uvedení se do stavu nepřičetnosti, nebo do stavu, kdy nelze vyloučit nepřičetnost. Zmenšená přičetnost pro tento trestný čin nestačí. Ovšem dle StGB může být zmenšeně přičetnému pachateli fakultativně trest zmírněn, i když si způsobil zmenšenou přičetnost sám užitím návykových látek. Lze tedy označit německý trestní zákon za benevolentnější oproti českému. Dle mého názoru by tato benevolence prospěla i českému trestnímu zákoníku. Ovšem nejdříve by zákonodárce měl zmírnit trestní sazbu u trestného činu opilství a následně pak zavést fakultativní snížení trestu u zmenšené přičetnosti, která byla způsobena návykovými látkami.¹²⁸

¹²⁵ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 3, s. 28 – 29. (poznámka pod čarou)

¹²⁶ ŘÍHA, Jiří. Ještě k trestnému činu opilství. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 4, s. 35.

¹²⁷ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 3, s. 28.

¹²⁸ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručky MS. Svazek 55. Praha: SEVT, 1995. s. 30.

Nevýhodu německého trestního zákoníku spatřuji v tom, že tento neupravuje v ustanovení § 323a ani v obecné části instituty actio libera in causa culposa a dolosa. V Německu se těmito instituty zabývá pouze trestněprávní teorie, ovšem německou praxí jsou uznávány a aplikovány. V tomto ohledu považuji českou právní úpravu za dovednější z důvodu právní jistoty v oblasti trestního práva na našem území.

4.2. „Opilstvo“ dle slovenské právní úpravy

Slovenský „trestný zákon“ z roku 2005 (účinný od 1.ledna 2006) zakotvuje stejně jako český a německý trestní zákon bipartici trestných činů. Tyto rozlišuje na přečiny a zločiny, u nichž stejně jako český trestní zákoník zavádí podkategorii obzvlášť závažných zločinů. Přečin je definovaný v ustanovení § 10, dle kterého se za přečiny považují nedbalostní trestné činy a úmyslné trestné činy, které v základní skutkové podstatě obsahují horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody nepřevyšující pět let. Za zločin se považují jak úmyslné trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody převyšuje pět let, tak přečiny spáchané úmyslně, u kterých v kvalifikované skutkové podstatě nalezneme více jak pětiletou horní hranici trestní sazby. Pokud se pachatel dopustí trestného činu, za který je stanovena dolní hranice trestní sazby převyšující deset let, bude odsouzen za obzvlášť závažný zločin.¹²⁹

Trestný čin opilství (Opilstvo) je v systematice slovenského trestní zákona obsažen v deváté hlavě - Trestné činy proti jiným právům a svobodám. Tento je definován v § 363 odst.1 takto: *„Kto sa požitím alebo aplikáciou návykovej látky, hoci aj z nedbanlivosti, privedie do stavu nepríčetnosti, v ktorom sa dopustí konania, ktoré má inak znaky trestného činu, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov; ak sa však dopustí konania, ktoré má inak znaky trestného činu, na ktorý zákon ustanovuje miernejší trest, potrestá sa týmto miernejším trestom.“* Z uvedeného je zřejmé, že ustanovení § 363 se téměř shoduje (chybí slovní spojení „nebo jinak“ přivede) s ustanovením § 201a českého trestního zákona z roku 1961.¹³⁰

¹²⁹ § 10 a § 11 zákona č. 650/2005 Z.z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů

¹³⁰ § 363 odst.1 tamtéž

Dle trestní sazby trestného činu opilství může být tento jak přečinem, tak zločinem, nikoliv však obzvlášť závažným zločinem jak tomu je v českém trestním právu. Ovšem ani tak nemůžeme mluvit o zrovna šťastném řešení. V trestní sazbě u slovenského trestného činu opilství spatřuji velký problém stejně jako u českého pojetí. Stejně tak u českého, tak i slovenského trestného činu opilství bych navrhovala maximálně pětiletou horní hranici trestní sazby.

Dle slovenského komentáře k trestnímu zákonu je trestný čin opilství považován za abstraktní ohrožovací a vlastnoruční delikt.¹³¹ Z tohoto vyplývá, že i slovenské soudy se musí zabývat závažností tzv. kvazideliktu a tento taktéž nebude brán pouze za objektivní podmínku trestnosti.

Ve druhém odstavci § 323a nalezneme pojednání o *actio libera in causa dolosa*, které zní následovně: „*Ustanovenie odseku 1, ako ani § 23 sa nepoužije, ak sa páchatel priviedol do stavu nepříčetnosti v úmysle spáchať trestný čin*“. Komentář k tomuto uvádí, že „*se jedná o vyjádření pohnutky konání pachatele, což vyplývá ze všeobecných zásad*“.¹³² Očividně institut *actio libera in causa* kulpózní ve slovenském trestním zákoně nenajdeme na rozdíl od českého trestního zákoníku, který upravuje oba dva instituty.

Slovenská úprava trestného činu opilství se české velmi podobá. Slovenský trestní zákon můžeme považovat za benevolentnější k pachatelům, kteří se uvedou do stavu nepříčetnosti a následně spáchají čin jinak trestný, co se týká rozpětí trestní sazby. Na druhou stranu lze konstatovat, že trpí stejnými vadami jako český trestní zákoník, co se týká ustanovení o trestném činu opilství, a nová právní úprava tohoto trestného činu je více než žádoucí.

¹³¹ ČENTÉŠ, Jozef a kol. *Trestný zákon s komentářom*. 1.vydání. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006, s. 503 (§ 363).

¹³² Tamtéž.

5. Hodnocení současné právní úpravy a úvahy de lege ferenda

Předchozí úprava trestného činu opilství v trestním zákoně z roku 1961 byla častokrát kritizována v odborných člancích, které z větší části sloužily jako podklady mé práce. Bohužel ani současná právní úprava tohoto trestného činu v trestním zákoníku účinného od roku 2010 není příliš uspokojivá. Zákonodárce se dozajista neřídil výtkami odborníků a dle mého názoru je současná právní úprava trestného činu opilství v mnohém problematičtější než úprava minulá.

V první řadě jsem se v odborných člancích setkávala s nevolí odborníků nad pojmenováním tohoto trestného činu. Samotný název opilství vyvolává u široké veřejnosti dojem, že samo opití se alkoholem je trestné. Tento název v sobě nezahrnuje přivedení se do stavu nepřičetnosti vlivem jiných drog než alkoholu a vnáší do trestního práva právní nejistotu. Do budoucna bych navrhovala přejmenování tohoto trestného činu na trestný čin opojení, jak tomu je v úpravě německé, který zahrnuje jak uvedení se do stavu nepřičetnosti alkoholem, tak i jinými opojnými látkami a nevzbuzuje tak dojem pouhého alkoholového opijení.

Kritikám se nevyhnulo ani slovní spojení „nebo jinak“ v předešlém trestním zákoně z roku 1961. Tyto byly vyslyšeny a nová úprava spojení „nebo jinak“ neobsahuje. Nevím, zda tento krok zákonodárce byl správný. Přece jenom po znovuzavedení trestného činu opilství do trestního práva v roce 1991 byly odborníky nabídnuty reálné příklady pachatele, který se do stavu nepřičetnosti může uvést jinak než požitím nebo aplikací návykové látky, a to například neužíváním léků na předpis. Pro takového pachatele tak dle současné právní úpravy vyplývá plná trestní odpovědnost za konkrétní trestný čin, nikoliv za trestný čin opilství.

Pojem „návyková látka“ taktéž činí značné komplikace, jelikož není zakotvena pouze v trestním zákoníku, ale v jiných právních předpisech, v nichž je definována rozdílně. Do budoucna bych z tohoto důvodu navrhovala přejmenování pojmu nebo v nejlepším případě unifikaci právních předpisů.

Největším a nejzávažnějším problémem trestného činu opilství je ovšem neustálé zvyšování trestní sazby. Po dobu třiceti let v dobách komunismu byl pachatel plně trestně odpovědný, když se zaviněně uvedl do stavu nepřičetnosti návykovými látkami. Pod vlivem ještě doznívající nedemokratické atmosféry byla stanovena osmiletá horní hranice trestní sazby u trestného činu opilství, a to novelou z roku

1991. Ovšem v současné době zvyšování trestní sazby u trestného činu opilství nemá své opodstatnění. Nejenom, že desetiletá horní hranice má za následek, že trestný čin opilství může být jak přečinem, tak zločinem a dokonce zvláště závažným zločinem, ale činí i značné komplikace v ukládání trestů a zároveň i v celém trestním řízení.

Například v případě nutné obhajoby stanoví trestní řád v § 36 a § 36a, z jakých taxativních důvodů musí mít obviněný v trestním řízení obhájce. Na trestný čin opilství se vztahuje ustanovení § 36 odst. 3, které stanoví, že „*koná-li se řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, musí mít obviněný obhájce už v přípravném řízení*“.¹³³ Z uvedeného se nabízí otázka, zda a kdy pachatel trestného činu opilství musí být zastupován v trestním řízení obhájcem. Odpověď závisí na tzv. kvazideliktu. Musíme rozlišovat, jakého jednání se pachatel v nepřičetnosti dopustil. Pokud kvazidelikt naplní například základní skutkovou podstatu trestného činu krádeže, za který trestní zákoník stanoví dvouletou trestní sazbu, nutná obhajoba se nevyžaduje, jelikož pachatel trestného činu opilství může být potrestán maximálně dvouletým trestem odnětí svobody dle věty za středníkem v § 360 odst. 1. Pachatele, který svým jednáním v nepřičetnosti naplní znaky skutkové podstaty vraždy, musí obhájce v trestním řízení zastupovat, jelikož dle § 360 odst. 1 může být tento potrestán až desetiletým trestem odnětí svobody, čímž splní taxativní důvod pro nutnou obhajobu dle § 36 odst. 3 trestního řádu.

Nejen z uvedených důvodů je snížení trestní sazby u trestného činu opilství žádoucí. Jak jsem již několikrát ve své práci uvedla, kvazidelikt by měl být pouhou podmínkou trestnosti. Má pouze stanovit, zda pachatel bude trestně odpovědný nebo beztrestný. V současné právní úpravě ale tomu tak není a orgány činné v trestním řízení tak musí zkoumat, jaké znaky konkrétního činu jinak trestného pachatel v nepřičetnosti naplnil.

Kladně hodnotím zakotvení institutu *actio libera in causa dolosa a culposa* do trestního zákoníku, což je v trestním právu evropských zemí spíše výjimečné. Ale jelikož se jedná o obecné instituty, zařadila bych tyto dle systematiky trestního zákoníku do jeho obecné části, nejlépe k ustanovení o nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti.

¹³³ zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

Dle výše uvedeného bych navrhovala následující znění ustanovení o trestném činu opilství.

„Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí činu jinak trestného, bude potrestán odnětím svobody na tři léta (na pět let).“ Za takového znění v zákoně by trestný čin opilství byl vždy přečinem a kvazidelikt pouhou objektivní podmínkou trestnosti.

Za jednu z mála výhod považuji zařazení trestného činu opilství v systematice trestního zákoníku do hlavy X pod trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných. Primární objektem se tak stala ochrana veřejného pořádku místo ochrany občanského soužití. Ostatní změny však dle mého názoru budou mít negativní dopad v trestněprávní praxi.

Závěr

Jak jsem již uvedla v úvodu své diplomové práce, trestný čin opilství je trestným činem atypickým. Je výjimkou ze zásady beztrestnosti v případě nepřičetnosti spolu s intituty actio libera in causa dolosa a culposa. I když činí v praxi určité komplikace, je nejlepší řešením případů, kdy se pachatel uvede do stavu nepřičetnosti a v tomto stavu se dopustí jednání, které má znaky činu jinak trestného. Plná trestní odpovědnost nebo dokonce beztrestnost není v tomto případě žádoucí.

Dle mého názoru, jak jsem již poznamenala v předcházející kapitole, česká právní úprava trestného činu opilství není dokonalá. Zákonodárce zcela nepochopil podstatu tohoto trestného činu a dokonce zvýšil už tak vysokou trestní sazbu trestu odnětí svobody, kterou může být pachatel trestného činu opilství potrestán. Novou právní úpravu § 360 trestního zákoníku hodnotím převážně negativně a považuji ji za více problematickou než úpravu jí předcházející.

Cílem mé práce bylo zejména zhodnocení současné právní úpravy a výklad trestného činu opilství. Těmito otázkami jsem se zabývala v kapitole 2., 3. a 5. Pro pochopení současné úpravy je žádoucí zkoumat i úpravy předešlé a porovnávat současnou právní úpravu s úpravami zahraničními, čemuž jsem se věnovala v kapitole 1. a kapitole 4.

I přes mé negativní stanovisko k současné právní úpravě trestného činu opilství hodnotím kladně, že trestní zákoník tento trestný čin zakotvuje, jelikož v trestním právu má své opodstatnění.

Ve své diplomové práci jsem poukázala na nejzávažnější problémy v současné právní úpravě a doufám, že následující právní úprava se vyvine dobrým směrem a sníží trestní sazbu trestného činu opilství, což, jak už jsem kolikrát poznamenala, je dle mého názoru více než žádoucí.

Seznam použité literatury

Právní předpisy

zákon č.117/1852, zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění zákona č. 162/1949 Sb., účinný ke dni 31.7.1950

zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 68/1957 Sb., účinný ke dni 31.12.1961

zákon č.140/1961Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 490/1991 Sb., účinný ke dni 31.12.2009

zákon č. 140/1961 Sb., ve znění novely č. 557/1991, účinný ke dni 31.12.2009

zákon č. 140/1961, trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb., účinný ke dni 31.12.2009

zákon č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 167/1998 Sb., zákon o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 379/2005 Sb., zákon opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

zákona č. 650/2005 Z.z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů

Monografie

CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepříčetný pachatel*. Příručky MS. Svazek 55. Praha:SEVT, 1995

POLÁČEK, František a kol. *Československé trestní zákony platné v zemích České a Moravskoslezské*. Praha: V.Linhart, 1947

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník : komentář. II., § 140 - § 421*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník : komentář. I., § 1 - § 139*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009

KVAPILOVÁ, Helena. *Soudní lékařství pro právníky*. Dobrá Voda: vydal Aleš Čeněk, 1999

SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva. Část II. Základy trestní odpovědnosti*. 1. vydání. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009

FENYK, Jaroslav, HÁJEK, Roman, STRÍŽ, Igor, POLÁK, Přemysl. *Trestní zákoník a trestní řád. 1. díl – trestní zákoník*. 1. vydání. Praha: Linde, 2010

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství Aleš Čeněk, 2004.

ČENTÉŠ, Jozef a kol. *Trestný zákon s komentářom*. 1.vydání. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006

Odborné články

LANGER, Petr. Trestný čin opilství. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2

TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, roč. 44, č. 3

ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství. *Kriminalistika*, 2002, č. 4

NAJMAN, Stanislav, VYCHODIL, Miroslav. Některé problémy zneužívání návykových látek. *Zdravotnictví a právo*, 1998, č. 10

ŘÍHA, Jiří. Ještě k trestnému činu opilství. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 4, s. 32 – 33.

DOLENSKÝ, Adolf. Opilství. *Bulletin advokacie*, 1992, č. 6-7

DOLENSKÝ, Adolf. Vlastnoruční delikty. *Všehrd*, 1993, č. 2

ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa – 1.část. *Trestněprávní revue*, 2006, roč. 5., č.2

ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa – 2.část. *Trestněprávní revue*, 2006, roč. 5., č.3

JELÍNEK, Jiří. Pojem trestného činu a kategorizace trestných činů. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10

MATIAŠKO, Maroš. Ochranné léčení v novém trestním zákoníku: ke třem vybraným otázkám. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10

LANGER, Petr. Trestný čin opilství. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 3

Judikatura

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. června 2005, sp.zn. 3 Tdo 705/2005.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.října 2000, sp.zn. 9 Tz 216/2000

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. dubna 2001, sp.zn. 6 Tz 315/2001

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2008, sp.zn. 4 Tz 57/2009

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.května 2010, sp. zn. 7 Tdo 462/2010

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.listopadu 2006, sp.zn. 7 Tdo 1379/2006

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2009, sp.zn. 6 Tdo 663/2009

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.ledna 2008, sp.zn. 11 Tdo 1482/2007

Abstrakt/Abstract

Tato diplomová práce pojednává o trestném činu opilství dle současné právní úpravy a s ním spojeným institutů *actio libera in causa dolosa* a *culposa*. Dále pak obsahuje historický vývoj tohoto trestného činu, jakož i komparaci české právní úpravy s úpravami zahraničními a návrhy právní úpravy *de lege ferenda*. Práce je zakončena závěrem a seznamem použité literatury.

This diploma thesis is based on the offence of intoxication, its characteristics and similar measures according to the new penal code. The content of this work is a historical development of this offence and a comparison between the Czech penal code and the foreign penal codes. A few suggestions *de lege ferenda* are also to be found at the end of this thesis. The thesis will finish with a conclusion and a list of used literature.

Seznam klíčových slov / Keyword list

trestný čin / offence

opilství / intoxication

nepříčetnost / insanity

zmenšená přičetnost / diminished sanity

návyková látka / addictive substance

duševní porucha / mental disorder

vlastnoruční delikt / self-made offence

trest / punishment

ochranná opatření / protective measures

znalecký posudek / expertise

trestní zákoník / penal code

čin jinak trestný – kvasi misdemeanor

úmysl / intent

nedbalost / negligence

zavinění / blame